

Dzieje rodziny Hake

Medal pamiątkowy z genealogią (wg wskazówek zegara od 12) polskiej rodziny Hake. Umieszczono pałac w Białymstoku, fabrykę w Królowym Moście, renesansowy zameczek w Kleinmachnow i nowy Hakeburg tamże. Projekt dr Tadeusza Tchórzewskiego (2019), brąz, śr. 7 cm, nakład 100 egz.

Witold Hake

**Dzieje rodziny Hake w XIX - XX w.
w Białymstoku i Królowym Moście.**

&

**Informacje o rodzinach Hake (Haack)
na ziemiach Polski XIV - XX w.**

Warszawa 2020

Spis treści

I. Zarys dziejów rodziny Hake w XIX w.	
poza Królowym Mostem - Białystok i inne tereny	5
- Polska gałąź białostockiej rodziny Hake	11
II. Lista przodków w linii prostej białostockiej rodziny Hake	
od XVIII do XV w. - tereny poza Podlasiem	22
III. Informacje o rodzinach noszących nazwisko Hake	
(Haack) na ziemiach Polski XIV-XX w.	26
IV. Brandenburska rodzina Hake (Hacke) i jej rozkrzewienie	
w Brandenburgii, Śląsku, Pomorzu, Prusach Wschodnich, Saksonii, Austrii i Polsce	33
V. Sprawy obyczajowe	41
VI. Majątki ziemskie	46
VII. Wykaz rodów szlacheckich o nazwiskach Hake, Hacke itp	
istniejących w XIX-XX w., niektóre na terenach obecnej Polski	48
VIII. Związek Rodowy	55
IX. Dane genealogiczne rodziny Hake	
z Królowego Mostu i Białegostoku	57
X. Potomkowie Berty Hake i Edwarda Kramm właścicieli fabryki	
w Dojnowie k. Białegostoku	64
Indeks nazwisk do dziejów rodziny Hake	67
Indeks miejscowości do dziejów rodziny Hake	77

I. Zarys dziejów rodziny Hake w XIX w. poza Królowym Mostem czyli Białystok i inne tereny.

Białostocki Gottlieb (Bogumił) Hake był synem Johanna G o t t l i e b a seniora (zmarły w 1819 r.) używającego zwyczajem ewangelików drugiego imienia. Prawdopodobnie urodzony był tenże Gottlieb starszy w Bernstadt (obecnie Bierutów) na Śląsku niedaleko późniejszego miejsca urodzenia swego syna Gottlieba (młodszego) w Uschütz (obecnie Uszyce) koło Byczyny. Jednakże z innych prawdopodobnych miejsc urodzenia Johanna Gottlieba seniora można wymienić Otmuchów lub Nysę bo tam przedtem mieszkał w garnizonach wojskowych jego ojciec Wilhelm Ludwig. Niewykluczonym miejscem narodzin jest też niedaleki od Bierutowa Namysłów gdzie długo mieszkał jego stryj Friedrich Dietrich lub poprzednie miejsce garnizonu tegoż Friedricha - Brzeg.

Gottlieb senior miał ojca Wilhelma Ludwiga, pułkownika armii pruskiej, który był w czasach Fryderyka II wysłany do garnizonów Śląska nowo zdobytego na Austrii. Wilhelm Ludwig zmarł w 1786 zostawiając nieletniego chłopaka. Matka z rodziny mieszczkańskiej przysposobiła go do zawodu praktycznego i spokojnego bo pewno typowy w rodzinie Hake zawód wojskowego uznała za trudny i niebezpieczny. Ponieważ bracia ojca (z pierwszej żony dziadka) poumierali bezdzietnie jako wojskowi na Śląsku a pozostali młodszy bracia ojca (z innych matek) nie interesowali się krewnym nastąpiło przerwanie kontaktów rodzinnych. Pamiątką w białostockiej rodzinie Hake po przodkach jest srebrny XVIII w. niewielki medalion, który ma skrytkę z tłokiem pieczętnym z herbem z trzema hakami i monogramem - „WLH” czyli Wilhelm Ludwig v. Hake. Kolejnym obiektem wskazującym na pochodzenie od tego rodu jest srebrny pierścień z pocz. XVIII w. z herbami Hake i Retzow i monogramem „MFH” należał on do Moritza (Maurycego) Friedricha Hake żonatego z panną Retzow z Pomorza. Był on ojcem m. in. Friedricha Dietricha Hake zmarłego w Namysłowie i jego brata Wilhelma Ludwiga zm. w Bierutowie, który przejął pamiątki po starszym bracie. (1)

Gottlieb Hake senior nauczył się konstrukcji maszyn i otworzył manufakturę w Uszycach k. Byczyny oraz zajmował się młynem.

Aby pokazać jak blisko było od szlachcica do młynarza w XVIII w. posłużę się przykładem rodziny von Schwartzenberg. Mieszkali we wsi Schwartzenberg k. Aachen, od średniowiecza aż do roku 1700, kiedy ją utracili. Wnuk tego co stracił wieś - Hubert (1759 - 1809) był młynarzem w sąsiednim Raeren i nie podawał się za szlachcica. Jego syn był rolnikiem a wnuk majstrem budowlanym. Żenili się z chłopkami i mieszczankami. Syn majstra też majster i właściciel firmy budowlanej po przedstawieniu dokumentów otrzymał w 1911 r. dla całej swej rodziny tzw „przywrócenie szlachectwa” (Adelserneuerung) i pozwolenie na ponowne pisanie się z partykułą szlachecką „von”, którą poprzednio zarzucili. (2)

Johann G o t t l i e b Hake senior żonaty był dwa razy z pannami, których rodziny były w Bierutowie i okolicach już od kilku pokoleń. Pierwszą żonę poślubił ok 1800 r. i była nią Anna Rozyna (Anna Rosine) Hentschel (Henschel). Urodziła ona syna Friedricha (ur. ok. 1802) określonego jako najstarszy syn. Anna Rozyna zmarła w 1808 roku.

J. Gottlieb senior ożenił się ponownie z Julianną Friederike Charlottą Trautwein. Pochodziła ona z rodziny, której pierwsi przedstawiciele tego rodu przybyli do Bierutowa w końcu XVII w. W następnym stuleciu aż do połowy XVIII w. co pewien okres przybywali przedstawiciele tej rodziny z miasta Schiltach (lub jego okolic) leżącego w Schwarzwaldzie w księstwie Wirtembergii. Działo się to dlatego, że panującym księciem w księstwie oleśnickim (gdzie stał Bierutów) był każdy władca zachodniemieckiej Wirtembergii gdzie leżało miasteczko Schiltach. Kiedy okazywało się, że z powodu zarazy, chorób czy wojny Bierutów potrzebował mieszkańców to książę ogłaszał edykt zapraszający do osiedlenia w swoim księstwie na Śląsku. Przyrzekano wtedy obniżenie podatków lub wydzierzawiano pewne grunty pod rozwój miasta.

Rodzina Trautweinów mocno rozkrzewiła się w tym mieście i mieszkała w nim do 1945. Byli głównie właścicielami garbarni, białoskórnikami i kupcami. Wielu przedstawicieli tej rodziny było w radzie miasta w XIX w.

Na początku XX w. Max Trautwein kupiec i radny miasta zbudował dużą ciekawą architektonicznie willę w Bierutowie na ul. Mickiewicza 24 (dawnej Briegerstrasse). Zachowała się ona do dziś, mimo olbrzymiego zniszczenia miasta już po działaniach wojennych.

Syn wspomnianego śląskiego Johanna Gottlieba zwanego Gottliebem to jego imiennik Johann Gottlieb również nazywany Gottliebem. Posiadał on fabrykę w Królowym Moście pod Białymstokiem i miał sporo potomków, ale tylko syn Adolf przejął fabrykę - reszta rodziny mieszkała w Białymstoku lub poza nim. Więcej o Gottliebie jest w „Dziejach Królowego Mostu”.

Gottlieb Hake z pierwszej żony Augusty Wellmann pozostawił m. in. córkę Bertę żonę fabrykanta z Dojnowa Edwarda Kramm (obszernie o nich patrz „Dzieje Królowego Mostu”) i dwóch synów, którzy osiągnęli pełnoletniość - Teodora i Adolfa. Informacje o Adolfie i jego potomkach są zawarte w części poświęconej Królowemu Mostowi. Teodor Wilhelm Hake urodzony w Białymstoku w 1849 roku, był technologiem włókiennictwa i pracował w fabryce swego szwagra Edwarda Kramma, będącego w swych początkach drugim co do wielkości obrotu fabrykantem w Białymstoku. Następnie Teodor pracował na przełomie lat 70 - 80 XIX w. w Różanej koło Słonima na Polesiu gdzie był dyrektorem fabryki włókienniczej a później zamieszkał w Białymstoku aby przejść do Ciechanowca a na starość wrócił do Białegostoku. Żona Teodora Berta z domu Leissiger urodzona w Zgorzelcu (Görlitz) ok. 1855 roku, zmarła w Bawarii w 1931 r. Miał z niej Teodor syna Oskara Hake również technologa włókiennictwa (Białystok 1879 - Monachium 1944) żonatego od 1910 roku z Wandą Emilią von Schipper (Supraśl 1886 - Bad Toeltz 1971), córką Edwarda. (3)

Oskar z żoną i dwoma synami Eugeniuszem - Edwardem (1911 - ok. 1996) i Walterem - Wilhelmem (1914 - ok. 1990) wyjechali z Białegostoku w lutym 1919 r. ostatnim pociągami odjeżdżającym z tych terenów pod wycofującym się zarządem niemieckim. Oskar nie chciał wyjeżdżać z Białegostoku - zmusiła go do tego jego żona, której rodzina mieszkając w Supraślu zachowała pruskie obywatelstwo co kwalifikowało ją do repatriacji. W nowych warunkach, żyjąc w Bawarii Oskar do końca życia nie mógł

się odnaleźć, tęskniąc za Podlasiem i Rosją. W Białymstoku pozostał ojciec Oskara - Teodor, który nie chciał opuszczać ziem na których przeżył całe życie. Zmarł w 1922 roku a jego żona wyjechała i dołączyła do syna w Niemczech.

Po pierwszej wojnie przemysł był zniszczony, zmieniły się rynki zbytu. Skończyła się epoka życia w wielkiej Rosji gdzie nawet Polacy dorabiali się fortun tysiące kilometrów od swego miejsca urodzenia. Wielu Niemców mieszkających na ziemiach wówczas rosyjskich wyjechało do Niemiec bo nie widzieli perspektyw w nowej rzeczywistości. Europa powoli dźwigała się ze skutków pierwszej wojny i zubożenia narodów. Szalała też grypa która pochłonęła w Europie miliony ofiar.

Oprócz syna Teodor Hake miał także córki - Elisę Marię (ur. Różana 1880 - po 1917) żonę Aleksandra Licharewa kapitana 14 ołonieckiego pułku piechoty stacjonującego w Ciechanowcu, Zambrowie i Łomży. Cała rodzina zaginęła w Rosji w czasie rewolucji październikowej. Zostali zabici lub zmarginalizowani i przymuszeni do prac fizycznych w ramach „nowego państwa ludowego”. Licharewowie to stara szlachecka rodzina rosyjska posiadająca swój własny Związek Rodowy, wydali wielu oficerów i uczonych.

Kolejna córka Teodora to Wanda (1876 - 1919) która długo nie mogła się zdecydować na małżeństwo i dopiero w wieku 42 lat zaślubiła w 1919 roku Ludwiga Ericha Sonnek rodem z Głubczyc (Leobschütz) elektrotechnika z Berlina. Oboje wyjechali z Białegostoku, gdzie Wanda wkrótce zginęła na ulicy w Berlinie wpadając pod środek komunikacji. Rodzina miała jednak wątpliwości czy to był wypadek bo Wanda była typem „melancholijnym”.

Warto zatrzymać się przy najstarszym synu Gottlieba - Teodorze. Miał on zainteresowania genealogiczne i zajmował się dziejami swej rodziny. Wiedział, że jego ojciec urodził się na Śląsku i tam szukał korzeni. Problem w tym, że jego ojciec został sierotą jak miał dwa latka a jego matka była drugą żoną ojca i nie posiadała wiedzy genealogicznej. W dodatku istniało potomstwo Johanna Gottlieba Hake starszego (zm. 1819) z pierwszego małżeństwa i to one przejęło większość pamiątek. Teodor nie mając za dużo informacji rozpoczął poszukiwania od herbarzy.

W znanym leksykonie szlachty napisanym przez Ślązaka Leopolda von Zedlitz z 1836 roku jest artykuł o rodzie Hake zatytułowany „Haack”, a dalej w tekście jest napisane, że rodzina pisana była też Hacke, Hack lub Hake. (4) W innych drukowanych herbarzach z XIX w. herb z trzema hakami był podpisywany - „Haack”. Na Śląsku istniała szlachecka rodzina Hake rodem z Brandenburgii, mająca w herbie 3 haki, która pod koniec XVI wieku przeniosła się z Berge (na północ od Berlina) w okolice Świebodzina (Schwiebus) posiadając majątki Schoenborn (Kępsko), Nickern (Niekarzyn) i Rissen (Rosin). Mieszkali tam do 1 połowy XVIII w. koligając się z wieloma znanymi rodami. Ostatni znany z tej rodziny w początkach XVIII w. pisał się „Haacke” bez partykuły „von”.

Teodor Hake z Białegostoku był przekonany o pochodzeniu od nich, gdyż w literaturze heraldycznej brak było informacji o innych przedstawicielach tego nazwiska mieszkających na Śląsku oprócz wspomnianej gałęzi z okolic Świebodzina. Nikt też nie opisywał (do 1928 r.) czterech braci wojskowych rodem spod Berlina żyjących w śląskich garnizonach a potem miasteczkach. Rodzina Hake z Berge pisała się „Hake” ale jej potomkowie osiedli na Śląsku zaczęli używać pisowni „Hacke” a na koniec „Haacke”. Zachowały się z nazwiskiem „Hacke” portrety trumienne Haków wykonane pod wpływem staropolskiej tradycji. Są w muzeum w Międzyrzeczu.

Tak samo zachowane nagrobki Haków z XVIII w. będące przy pałacu w Bobowicku k. Międzyrzecza mają pisownię „Haack”. Oczywiście dla kogoś kto nie ma dostępu do wielu dokumentów danej rodziny to różnica między „Hake” a „Haacke” lub „Hack” jest duża. W XVIII w. nawet w tym samym urzędowym dokumencie potrafiono to nazwisko zapisać dwojako!

Również w mieście Żary (Sorau) do lat 70 XX w. istniał w kościele cmentarnym nagrobek z II poł. XVIII w. dwóch sióstr Hake z Schönborn (Kępsko) k. Świebodzina, które zmarły w l. 1762 i 1765. Ich nazwisko na nagrobku nazwisko brzmi „Haack”. W ramach „polonizacji” tzw Ziemi Odzyskanych został on wyrwany ze ściany i wyrzucony na gruz. (5) To samo robiono z polskimi nagrobkami na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej przyłączonymi do Białorusi i Ukrainy po II Wojnie.

Teodor dostawał prawdopodobnie od księży ze Śląska jakieś metryki lub „biura heraldyczne” nadsyłały mu informacje o istnieniu rodziny pisanej „Haack” (lub podobnie) mającej w herbie trzy haki. Uznał wtedy, że pisownia „Hake” jest nieprawidłowa i stosownie do napływających informacji modyfikował swe nazwisko co parę lat. Np w akcie urodzin jego syna Gustava Adolfa z 1884 jest Haake a potem dopisane „Hack/ Haak ?” W r. 1899 Teodor podał w akcie zgonu syna Gustava pisownię „Hack”.

Do jeszcze większego zamieszania przyczynił się fakt iż w XIX w. w Wielkopolsce żył Faustyn Haak (zm. 1875) właściciel dóbr ziemskich Nowiec k. Dolska żonaty z siostrą prymasa Przyłuskiego. Jego pochodzenie jest nieznanne ale występuje on w drukowanych informatorach o właścicielach majątków. (6) Gottlieb Hake z Białegostoku urodził się na pograniczu Śląska i Wielkopolski i jego syn Teodor mógł Faustyna Haak uznać za jakiegoś kuzyna.

Także na Kujawach (zabór rosyjski) żyli w drugiej połowie XIX w. właściciele dóbr ziemskich koło Włocławka o nazwisku Haack. Ten drugi ślad mógł być dla Teodora również mylący.

Na początku XX wieku Teodor i jego potomkowie po kilku „korektach” pisowni i pisania się Haake, Haak, Haack poprzestali na nazywaniu się „Hack” (po rosyjsku Gakk) tak jak austriacka gałąź tej rodziny wymarła w II poł XIX w.

Mimo tego ojciec Teodora - Gottlieb całe życie pisał się, aż do śmierci „Hake” i tę pisownię zachowali potomkowie Adolfa Hake - właściciele fabryki w Królowym Moście.

Tak samo dzieci Gottlieba z drugiego małżeństwa z Polką Antoniną Koc pisali się Hake a czasem wpisywali im pisarze kościelni w metryki „Hakke” (pewno uważając, że obce nazwiska mają podwójne litery jak np Heller albo Kettler itp albo uznając to za nazwisko „Hacke” i wtedy po rosyjsku pisane „Gakke”) ale przez dłuższy okres nikt z rodziny tej pisowni nie używał. W dodatku w Niemczech nie ma nazwiska Hake przez dwa „k”.

Tutaj dla wyjaśnienia należy wspomnieć, że istniała w Supraślu ewangelicka rodzina Haake, posiadająca nieduży zakład tkacki. Zachowywali

stałe tę samą pisownię nazwiska i przez dziesiątki lat ani razu nie trafiła się zmiana pisowni. Mieli też inne pochodzenie. Nie byli krewnymi Haków z Białegostoku i Królowego Mostu. Nie utrzymywały ze sobą obie rodziny kontaktów towarzyskich. Widać to przez wiele lat poprzez brak świadkowania na ślubach lub bycia rodzicami chrzestnymi.

Polska gałąź białostockiej rodziny Hake

Gottlieb Hake z drugiej żony Polki Antoniny Koc (córką Macieja Koca herbu Dąbrowa i Bogumiły Kulikowskiej herbu Drogomir) pozostawił kilku synów ale tylko dwóch poprowadziło rozrodzenie dalej. Byli to Karol Gottlieb i Alfred Edward.

Karol Gottlieb Hake (1875 - 1919) z żony Zofii Siedleckiej pozostawił dwóch synów: Stanisława (ur. 1908 - zm. 1980) żonatego z Walerią Krasowską, których potomkowie żyją obecnie w Gdańsku oraz Edwarda (1915 - 1997) żonatego z Leonardą Trzeciak, których potomkowie żyją teraz w Białymstoku.

Kolejnym synem Gottlieba był Alfred Edward (1878 - 1927). Skończył gimnazjum w Białymstoku. Jego ojciec - Gottlieb zmarł, jak Alfred miał 13 lat więc niewiele mu przekazał informacji rodzinnych. Ponieważ Gottlieb pozostawił sporo potomstwa po obu żonach, Alfred nie otrzymał poważnego spadku. Ze względu na powiązania rodzinne z przemysłem włókienniczym, został technologiem w zakładach Commichau'a, zaprzyjaźnionego z jego ojcem. W okresie poborowym odsłużył na pocz. XX w. służbę wojskową w pułku wielkiego księcia Mikołaja Mikołajewicza w Petersburgu. Wielki książę miał bardzo wysoki wzrost i takich też brano poborowych. Alfred miał ponad 1,90 m. W tymże czasie w pułku tym służył Polak, jego rówieśnik Adam Michał hr. Zamoyski z Kozłówki.

Alfred po powrocie do Białegostoku zaczął myśleć o małżeństwie. Posiadał dobrze płatną pracę a to był atut dla kobiet przed pierwszą wojną, kiedy bardziej patrzono rozsądkiem niż emocjami. Alfred był zainteresowany inną kobietą ale u niej spotkał Walerię Zubrycką i szaleńczo się w niej zakochał.

Waleria jednak nie była nim zainteresowana. Kiedy mu odmówiła oświadczyć o jej rękę Alfred wyszedł do ogrodu i tam go zemdlonego znalazła Waleria. W końcu pozwoliła się zaprosić do teatru a było błoto na ulicy (jak to przed pierwszą wojną w Białymstoku) to przy większej kałuży Alfred zerwał z siebie płaszcz rzucił go na ziemię i poprosił Walerię o przejście.

Ostatecznie Alfred Hake poślubił w Białymstoku w 1905 r. Walerię Zubrycką (1882 - 1977) córkę Jana i Magdaleny Kozłowskiej. Para doczekała się troje dzieci: syna - Czesława i dwóch córek - Heleny i Janiny.

Ponieważ siostra Alfreda - Bronisława wyjechała ok. 1908 roku do USA wychodząc tam za Mariana Piekalkiewicza, zaprosiła brata do siebie. Alfred wyjechał w 1909 lub 1910 r. Jednym z dwóch powodów była bardzo dobra płaca kilkukrotnie lepsza niż w Rosji. W Stanach przed pierwszą wojną brakowało fachowców i wiedza Alfreda o technologiach fabrycznych była wysoko ceniona. Drugim powodem wyjazdu byli „wrogowie”. Zachował się list Alfreda do Walerii (jedna kartka), że nie może wracać „bo moi wrogowie” i tu kartka się kończy, brak następnej części listu. Tajemnica pozostaje niewyjaśniona. Ostatecznie Alfred wrócił przed pierwszą wojną do Białegostoku.

Kiedy wybuchła w lipcu 1914 r. pierwsza wojna światowa Alfreda Hake powołano do rosyjskiego pułku broniącego twierdzę Osowiec przed Niemcami. Ponieważ jednak pobór mężczyzn na front wiązał się z pogorszeniem sytuacji materialnej rodziny, zarząd miasta Białegostoku zaczął wypłacać bezzwrotne zapomogi zamężnym kobietom posiadającym dzieci. Państwo monarchiczne poczuwało się do opieki nad młodszymi obywatelami. Zaczęto wypłacać łącznie setkom tysięcy kobiet w Rosji miliony rubli. Od lipca 1914 do czerwca 1915 wypłacono Walerii Hake jako mającej trójkę dzieci ponad 150 rubli. Mimo, że wojna wybuchła na przełomie lipca i sierpnia, teczkę wypłat dla żony Alfreda założono już 19 VII 1914. (7)

Rodzina Hake mieszkała wtedy na ul. Czystej w domu Jana Sosnowskiego. Była to ulica w okolicy dworca kolejowego, mająca w zwartym szeregu murowane kamieniczki. Po wybuchu wojny Waleria przeniosła się do lepszego domu dla jej dzieci. Był to leżący poza centrum, nieopodal ulicy Młynowej

drewniany dom pod nr 3 gdzie mieszkali jej rodzice, położony na wzniesieniu w dużym ogrodzie. Po pierwszej wojnie nadano nazwę ulicy - „Pokorna”.

Alfred został powołany do armii carskiej w czerwcu 1914 r. Był w pułku, który walczył w okolicy twierdzy Osowiec. W tymże Osowcu stacjonował 61 pułk piechoty w którym oficerem był porucznik Klemens Broniuszec - Recki żonaty z siostrzenicą Alfreda - Clara. W bitwie kiedy skończyła się amunicja w karabinach, obie strony przeszły do walki na bagnety. Żołnierz niemiecki chciał pchnąć Alfreda w brzuch ale ten trzymając oburącz karabin nad głową w poprzek - za lufę i kolbę, zbił w dół karabin przeciwnika. Zamiast w brzuch ostrze trafiło w udo. Alfred upadł. Niemiec chciał go dobić, wtedy Alfred powiedział do niego po niemiecku aby go nie zabijał. To go uratowało. Trafił do obozu dla jeńców rosyjskich w Duisburgu razem ze swoim szwagrem Bronisławem Zubryckim. Był tam aż do końca wojny. Wrócił z niewoli pod koniec 1918 roku.

Natomiast nie wrócił z niewoli niemieckiej jego szwagier Bronisław Zubrycki. Tak mu się spodobały zachodnie Niemcy, czystość, porządek, architektura i to jak żyją nawet chłopi i robotnicy, że w porównaniu z Podlasiem to była to spora różnica cywilizacyjna. Jest to ciekawy przypadek wchłonięcia kulturowego osoby, która była w warunkach niewoli obozowej a mimo to uległa fascynacji krajem w którym żyła. Sam zaczął się podpisywać nie „Bronisław” tylko „Bruno” a pisownię swego nazwiska przekształcił na „Zubritzky”! Robił to wszystko na poważnie. Chciał być koniecznie Niemcem. W kilka lat potem z powodu powojennego kryzysu gospodarczego Niemiec, biedy i bezrobocia zaczęto usuwać obcokrajowców, którzy nie mając obywatelstwa zajmowali innym miejsca pracy. Bronisław a raczej już Bruno musiał wracać do Białegostoku. Był z tego powodu nieszczęśliwy. Całe życie potem wszystko porównywał do Niemiec. I tak w tej samej publikacji opisuję Niemców co chcieli mieszkać w Polsce i Polaków co chcieli zostać Niemcami.

W czasie wojny polsko - bolszewickiej 1919 - 1920, Alfred zgłosił się na ochotnika i ze względu na jego słabe zdrowie i uszkodzony palec wskazujący prawej ręki (nie mógł naciskać spustu) został przydzielony do innych prac frontowych. Był sanitariuszem przy jednym z pułków a następnie ze

względu na jego zdolności zwiadowcze został przydzielony do organizującej się drugiej kompanii Pierwszego pułku „Czwartaków”. Była to kompania wywiadowcza. Alfred Hake zajmował się obserwacją terenu przyfrontowego, wyłapywaniem szpiegów, sporządzaniem meldunków.

Po pierwszej wojnie nastąpiło powszechne zbiednienie narodów w krajach biorących udział w działaniach militarnych. Tereny polskie miały zniszczoną infrastrukturę gospodarczą i straciły dawne rynki zbytu. Dlatego po powrocie z niewoli Alfred zastał zniszczony przemysł włókienniczy (brak fabryk) w którym pracował. Pogorszyła się też jego sytuacja materialna bo było więcej fachowców z tej branży niż miejsc pracy.

W latach dwudziestych Alfred rozstał się z żoną Walerią. Pomagał znajomym fabrykantom uruchamiać nieczynne od lat fabryki. Jak na członka rodziny Hake przystało zmieniał miasta co parę lat. Działał głównie na terenie dawnej gubernii grodzieńskiej. Tuż przed śmiercią był dyrektorem departamentu w jakiejś firmie powiązanej z wojskiem. Zmarł w Grodnie w styczniu 1927 r. na skutek zjedzenia w restauracji kielbasy, która z powodu nieświeżości miała tzw „jad kielbasiany”. Reszta gości tego obiadu przeżyła bo pili alkohol, który zniwelował toksyny. Alfred nie pił bo miał wrażliwy żołądek. Pochowany został na cmentarzu katolickim w Grodnie.

Warto też trochę napisać o żonie Alfreda - Walerii z Zubryckich, której urodzona inteligencja i zdrowie przekazane potomkom zmieniło diametralnie życie tej części rodziny. Większość jej potomków ma wyższe wykształcenie. Waleria urodziła się w Białymstoku w 1882 r. jako córka Jana i Magdaleny z Kozłowskich. Jan przeniósł się z Dobrzyniewa, gdzie rodzina mieszkała od przynajmniej dwustu lat. Byli to potomkowie drobnej szlachty nie kultywujący (jak to na Podlasiu) tradycji. Jan Zubrycki (ok. 1844 - 1928) służył w armii carskiej przez wiele lat, był na jakiejś wojnie za którą dostał medal, który pokazywał wnukowi Czesławowi. Wyróżniał się też doskonałą celnością w strzelaniu w wojsku. Miał też bardzo dobre zdrowie. Na starość posiadał pełne uzębienie i czytał mając 80 lat - bez nakładania okularów. Bez problemu wchodził też na drzewa owocowe. Zbudował dla siebie i rodziny duży drewniany dom w ogrodzie na ul. Pokornej 3 w Białymstoku.

Poślubił Jan Zubrycki w 1876 r. Magdalenę Kozłowską (ur. ok. 1857) określoną w akcie ślubu jako córkę wdowy Anny Kozłowskiej. Czyli Magdalena urodziła się po śmierci męża matki ale nosiła jego nazwisko. W rzeczywistości była najpewniej córką mężczyzny ze znanej rodziny żydowskiej Zabłudowskich co niżej wyjaśnię. Stwierdzenie to opieram na faktcie „wyglądu” dzieci Walerii. Typ antropologiczny nie bierze się z powietrza. Są w Polsce rodziny, które mają „wygląd żydowski” ale w genealogii takiej rodziny nie ma Żydów. Wtedy trzeba szukać w przyczynie „wyglądu” człowieka jakiegoś związku pozamałżeńskiego w jego rodzinie, który zaowocował potomkiem. Najbardziej żydowska z wyglądu była najmłodsza córka Walerii - Janina, która wyszła za Polaka ale jej córka była również „w typie”. Najstarsza córka Walerii - Helena również była brana w sklepach za PRL przez sklepowe Żydówki za „swoją” i dzięki temu sprzedawano jej towary „spod lady”. Sam Czesław był podobny do działacza socjalistycznego Bolesława Drobnera pochodzącego z żydowskiej rodziny. Cała trójka miała jak i ich matka Waleria - „talenty aktorskie” a także typową „żywość” i wesołość. W filmach polskich lat powojennych była spora ilość aktorów rozrywkowych o „pierwszorzędnym” wyglądzie i korzeniach.

Kolejnym śladem są przedmioty pozostałe po Walerii. Małe kieliszki - szklaneczki z hebrajskimi napisami a także książka po polsku „Żydzi w Polsce Odrodzonej”. Waleria nie miała książek w domu (jak to przed wojną w Białymstoku) a jednak ta była, przez kogoś podarowana. Następny ślad to informacja od jej córki Janiny, która mi opowiadała, że znalazła kiedyś przed wojną w szufladzie u matki liczne „hebrajskie papiery”. Trzeba zauważyć, że można uznać iż przedmioty te znalazły się w domu Walerii w wyniku działań II Wojny i są to obiekty z jakiegoś zniszczonego domu żydowskiego. Problem w tym, że były one w jej domu już przed II wojną. Dodatkową informacją jest kiedyś powiedziana mi przez Ojca informacja o tym, jak przed drugą wojną często odwiedzał Walerię starszy pan nazwiskiem Zabłudowski. Wówczas nie kojarzyłem tego nazwiska jako żydowskiego. Nazwisko mieli od niedalekiego miasteczka Zabłudów.

Zabłudowscy to rozgałęziona rodzina żydowska w której było sporo osób z wyższym wykształceniem co wówczas nie było częste. Część

tej rodziny był bardzo bogata mając dużo nieruchomości w Białymstoku i okolicach. Nie bardzo wiadomo po co by miał członek gminy żydowskiej z wykształconej rodziny odwiedzać mało zamożną i wcale nie „uczoną” (jak to się kiedyś mówiło w Białymstoku o wykształconych) kobietę. W dodatku Polkę i katoliczkę. Raczej to nie był biologiczny ojciec Magdaleny (matki Walerii) bo wtedy by był urodzony najpóźniej w latach 30 XIX w. lecz pewniej „pół brat” z tego samego ojca a innej matki. Pewno nie miał bliższego rodzeństwa lub miał z nim zły kontakt i dlatego utrzymywał kontakt z Magdaleną i jej córką Walerią. A może też był samotnym kawalerem i Waleria mu kogoś z rodziny przypominała? Dlatego też zostawił jej trochę rodzinnych papierów? Mógł też być to jakiś inny stopień pokrewieństwa. Waleria wyglądem i inteligencją odróżniała się od reszty swego rodzeństwa. Tylko jej dzieci w tej rodzinie miały bliskowschodni wygląd. Być może sama była ze związku pozamałżeńskiego swej matki Magdaleny?

Co do nazwiska ojca Magdaleny lub Walerii wchodzi w rachubę jeszcze przedstawiciel rodziny żydowskiej Halberstam. Między przedstawicielami rodziny Zabłudowskich i Halberstam znalazłem aż 5 małżeństw w XIX i XX w. Niektórzy Zabłudowscy mieli matki z rodu Halberstam i odwrotnie. Nazwisko Halberstam Czesław Hake wymienił razem z Zabłudowskim tylko raz ale enigmatycznie i z niedopowiedzeniem. Generalnie poza zwyczajnymi kontaktami typu sklep czy lekarz, typowy mieszkaniec Białegostoku przed pierwszą wojną nie miał bliższych związków z Żydami.

Można wprawdzie stwierdzić, że skoro Gottlieb Hake kupił w 1879 r. fabrykę od Halberstama to mogły być kontakty towarzyskie. Problem w tym, że ten kontakt miała sama Waleria a nie rodzina Hake.

Zarówno rodzina Zabłudowskich jak i Halberstamów wydały wielu „mężów uczonych”, pisarzy i naukowców itp. Byli oni wykształceni i mieli duże biblioteki. Co ciekawe to Czesław jako jedyny przedstawiciel swej rodziny od dziecka czytał mnóstwo książek i miał „pęd do nauki” wyróżniając się na tle reszty krewnych. Uzbierał kilka tysięcy książek i był aktywny naukowo będąc wyjątkiem w rodzinie.

Miał też Czesław po matce (z którą łączyła go szczególna więź) talent

aktorski, często coś udawał, żartował. W czasie wojny odezwały się w nim zdolności do spontanicznego odgrywania scenek i wmawiania swym prześladowcom, że się mylą. Miał też talent literacki, lekkość w pisaniu. Wygrał też CH kilka konkursów literackich. Jednak do pieniędzy nie miał „głowy” jak wielu z Halberstamów i Zabłudowskich. Z potraw żydowskich uwielbiał śledzie, chałkę i chałwę oraz bardzo słodkie suszone owoce. Miał też skrzypce i czasem sobie przygrywał szczególnie sentymentalne melodie.

CH cechowała też nadaktywność ruchowa, nie był w stanie wysiedzieć dłużej niż godzinę, stale gdzieś przebiegał, coś robił, co też jest charakterystyczne dla chasydów. W szybkim tempie potrafił też robić niezły bałagan z przedmiotów w pokoju. W hotelu w Nowym Sączu widziałem co zrobiła tam w swoich pokojach grupa chasydów. Jedynie przedmioty związane z pracą CH miał w wojskowym porządku. Sama zaś matka Czesława była bardzo zrównoważona i spokojna.

Czesław Hake nie stronił od Żydów i miał przed wojną (w czasie swego przemieszczania się po wielu miastach) kontakty z nimi. Sam zgłosił się do sławnego Żyda Janusza Korczaka na praktyki a ten po przyjęciu podania o przyjęcie zatrudnił go (po jakimś sprawdzeniu) dopiero po miesiącu czekania. Przyjaźnił się CH w młodości z Aidą Pyką i jeszcze po wojnie z nią korespondował. W Kosowie na Polesiu zakochała się w nim Berta Pasmnik wyznania mojżeszowego i słała mu gorące listy. Po wojnie w Jeleniej Górze przyjaźnił się z małżeństwem nauczycieli Szrajberów, lekarzem Libergalem z ul. Okrzei czy panią Printz z ulicy Pocztowej.

Kiedy w l. 60 XX w. pewien człowiek chciał dać CH w dowód wdzięczności pieniądze ten odmówił - przyjął za to kutą w stali. . . menorę czyli siedmioramienny żydowski świecznik, który stał w jego gabinecie aż do śmierci. W dzisiejszej wielokulturowości posiadanie obiektów innych religii nie dziwi ale ponad pół wieku temu osoby wychowane przed wojną w rodzinie katolickiej nie miały w domach charakterystycznych przedmiotów kultu żydowskiego.

Jeszcze wspomnę o tym, że w czasie wojny siostra Czesława, Helena Olechnowiczowa ukrywała u siebie żydowskiego chłopca o imieniu Mie-

czysław. W papierach po niej zachowanych widziałem kiedyś listy z USA z lat 60 XX w. jakiegoś małżeństwa żydowskiego. Pisane były one komiczną polszczyzną - „Jesteśmy żywe i zdrowe”. Może to był ten Mieczysław?

Zresztą przed pierwszą wojną w Białymstoku Żydzi stanowili ok. 70% mieszkańców. Wszystko mogło się wydarzyć skoro na 10 ludzi w Białymstoku - 7 było Żydami. Patrząc na fotografie to przyjaciel CH - Alfons Karny (sławny rzeźbiarz) w czasach młodości reprezentował typ żydowski. To samo można powiedzieć o sławnym generale A. E. Fieldorfie i wielu sławnych Polakach urodzonych w wierze katolickiej ale mający jawnych (np rotmistrz W. Pilecki) lub ukrytych żydowskich przodków.

Piszący te słowa sam się zastanawia dlaczego od dziecka miał szacunek do nazwy miasteczka leżącego w Małopolsce - Bobowej. Bobowa to sympatyczne miejsce ale wcale nie efektowne architektonicznie jak Sandomierz czy Kazimierz nad Wisłą. A jednak nazwa Bobowa, którą spotykałem wertując książki o Małopolsce wzbudzała jakiś szacunek i zaciekawienie a nawet sentyment. Tak samo kiedy pierwszy raz - mając dwadzieścia kilka lat - zobaczyłem w spisach nazwisko „Halberstam” uznałem je za bardzo szacowne i ważne. Nie bardzo wiedząc dlaczego? Dopiero trzydzieści lat potem w dobie internetu dowiedziałem się, że to rodzina Halberstamów mieszkała właśnie w Bobowej i byli tam rabinami. W książkach wydawanych za PRL o takich rzeczach nie pisano wiele albo wcale. Też zastanawiałem się dlaczego przez długie lata wolałem kłaść książkę po żydowsku grzbietem po prawej stronie i odwracać kartki z lewa na prawo a nie odwrotnie jak w Europie. Robiłem to jako dziecko i w młodości a tak się czyta książki hebrajskie. Czy można to nazwać pamięcią genetyczną czy czymś podobnym? W dodatku matka mojej matki rodem z Przemyśla (gdzie 30% mieszkańców przed wojną to Żydzi) miała również egzotyczny typ urody i w obu przypadkach moich babek ich dziadkowie po jednym z rodziców byli nieznani.

W czasie pierwszej wojny Walerii z Zubryckich Hake przypadł trud utrzymania trójki dzieci bo mąż Alfred siedział w niemieckim obozie jeńckim. Były wówczas duże kłopoty aprowizacyjne a wręcz głód. Jedzono nawet rośliny polne, tartą korę czy polowano na zwierzęta. Waleria Hake swoją pracowitością i zaradnością utrzymała przy życiu swe dzieci.

A wśród ich sąsiadów były zgony z niedożywienia, osłabienia organizmu a w latach 1918 - 1919 r. z powodu epidemii.

W czasie II wojny Waleria Hake była członkinią Tajnej Organizacji Wojskowej (TOW) a od marca 1943 po scaleniu TOW z AK działała w tejże konspiracji. Waleria była w żeńskiej formacji AK - Wojskowej Służbie Kobiet. Używała pseudonimu „Matka”. Była kierownikiem punktu łączności Komendanta Głównego TOW z komendantem Okręgu Białystok. W jej domu (który zbudował jeszcze jej ojciec Jan) położonym w ogrodzie i w obejściu na ul. Pokornej przechowywano broń, dokumentację, składano meldunki. Z tego punktu korzystał również zastępca inspektora białostockiego AK mjr Marian Walter, pseudonim „Zadora”, szef dywersji Sztabu Okręgu Białystok - Antoni Kuryłowicz ps. „Szach”.

Waleria Hake otrzymała za okres wojny, w sierpniu 1944 r. Złoty Krzyż Zasługi z Mieczami od Naczelnego Wodza w Londynie oraz Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski w latach 70 XX w. od Polski „ludowej”. Nigdy tych orderów nie nosiła, nawet miniaturkę a w czasach powojennych wielu ludzi miało je na co dzień wpięte w klapę. Uznawała, że zrobiła w czasie wojny to, co do niej należało i nie ma z czym się obnosić. (8)

Miała też niecodzienny styl życia. Będąc ponad normatywnie inteligentna i spostrzegawcza uznała, że najzdrowiej jest mieszkać w swoim rodzinnym drewnianym domu z ogrodem i nie przeszła do modnych w latach 60 - 70 XX w. tzw „bloków” budowanych z nie najlepszej jakości materiałów. Były tam plastikowe płytki podłogowe mocowane klejem ze szkodliwym fenolem czy nie „oddychające” (jak drewno) ściany z betonu. Będąc zmęczona propagandą masowo wciskającą się poprzez radio a potem telewizję nie zdecydowała się na oba sprzęty do końca życia czyli do 1977 roku. Żyła na wzniesieniu w drewnianym domu w ogrodzie, pełnym drzew i grządek z warzywami. A widocznie jej - osobie urodzonej 57 lat przed wybuchem drugiej wojny (1882) nie chciało się podlegać pod powszechną propagandę więc zrezygnowała z czytania gazet po wojnie w tak zwanej Polsce Ludowej mając już 63 lata. Gdyby tak wszyscy zrobili upadły by wszystkie tuby propagandowe radio, prasa i telewizja. Wstawała o 5 - 6 rano, szła spać po 20. Gdyby nie upadek i pęknięcie stawu uda w biodrze żyła by jeszcze

trochę lat bo zdrowie miała bardzo dobre. Nigdy nie leżała w szpitalu ani na nic się nie leczyła. Kiedy zabrano ją do szpitala zmarła po paru tygodniach na częste w szpitalach zapalenie płuc, mając 95 lat. Jej potomkowie w większości mają wyższe wykształcenie.

Waleria poza wspomnianym Bronisławem, (który już po paru latach przebywania w Niemczech chciał być Niemcem i zgermanizował swe imię i nazwisko - co jest bardziej typowe dla Żydów, którzy zmieniają często nazwiska podczas przemieszczania się po świecie) miała jeszcze dwóch braci. Z nich Piotr (ur. 1887) działacz rewolucyjny, był aresztowany prawdopodobnie podczas rewolucji 1905 r. przez carską policję. Miałby wówczas 18 lat. Był to okres strajków, zamieszek i napadów na policję uważaną za sługusów reżimu. Był ideowym socjalistą lub komunistą. W tego rodzaju organizacjach dużo było wówczas Żydów. Nawet w tzw normalnych zamożnych rodzinach żydowskich trafiali się „buntownicy” częściej niż u chrześcijańskich rodzin. W dodatku Piotr miał w organizacji narzeczoną Żydówkę i to też może wskazywać na jego powiązania genetyczne z Żydami. Przed pierwszą wojną śluby Białostoczan chrześcijan z Żydami prawie nie występowały. Można zaobserwować natomiast u potomków rodzin żydowskich, które przyjęły chrześcijaństwo (a nawet mieli matki lub babki z polskich rodzin) skłonność za zawierania związków małżeńskich z osobami o dawnym żydowskim pochodzeniu. Często był to wybór spowodowany podobną wrażliwością czy mentalnością. Po aresztowaniu Piotr już nigdy do Białegostoku nie wrócił. Podobno zmarł w więzieniu.

Kolejny brat Walerii to Józef (ur. 1898). Był on ochotnikiem w wojnie polsko - bolszewickiej 1920. Był przy jeńcach radzieckich, którzy zapadali w obozach na epidemie. Zmarł z powodu zarażenia i został pochowany w Białymstoku na cmentarzu wojskowym niedaleko Parku Zwierzynieckiego. Leży w mogile jako „żołnierz nieznany” bo podczas reorganizacji cmentarza i przenoszenia zwłok rodzina nie powiadomiła grabarza o personaliach osoby pochowanej gdyż tabliczka informacyjna była już nieczytelna. (9)

Alfred Hake i jego żona Waleria mieli dwie córki i syna. Pierwsza córka to Helena (ur. 1905) od 1935 r. żona Witolda Olechnowicza. Od 1941 r. po przybyciu brata Czesława do Białegostoku została zaprzysiężona do TOW

a potem AK. Miała pseudonim „Magda” i „Magdalena”. Była łączniczką przynoszącą meldunki między swym bratem Czesławem pseudonim „Filipem” a komendan komendantem ZWZ AK płk Augustem Emilem Fieldorfem.

Najmłodsze dziecko Alfreda to Janina (ur. 1910) żona od 1933 r. porucznika Zygmunta Kwiryna Bukowińskiego, syna Konstantego właściciela majątku ziemskiego. Latem 1981 r. Janina Hake mając już 70 lat przeniosła się do córki Marii do Australii. Mając spostrzegawczość i instynkt samozachowawczy po swej matce Walerii była przekonana w czasie tzw zamieszek pierwszej „Solidarności”, że za chwilę rząd zrobi „swój porządek” i zamknie granice. I rzeczywiście kilka miesięcy potem ogłoszono stan wojenny wraz z blokadą granic.

Jedyny syn Walerii i Alfreda to płk dr Czesław Hake (1907 - 2003), naukowiec, oficer ułanów, major AK, autor książek, książek, sportowiec, harcerz. Czesław pozostawił syna Witolda (ur. 1961) historyka i antykwariusza.

Przypisy:

1. *Prezentowane na fotografiach sygnety i pieczęcie oraz medalion były przechowywane w szkatułce z podwójnym dnem. Musiała to być własność Gottlieba (ur. 1817) bo były w niej obiekty po jego ojcu, dziadku i dalszych przodkach. Ponieważ były wykonane ze srebra i stali, nie zostały sprzedane w trudnych czasach. Wskazują one z jakiej gałęzi pochodzi białostocka rodzina Hake.*
2. *„Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Adeligen Häuser”, Gotha 1937, s. 540 - 543.*
3. *Rodzina von Schipperów pochodziła prawdopodobnie z Hamburga gdyż w akcie ślubu Wandy v. Schipper z Oskarem Hake istnieje dopisek: „Ministerium Hamburger (. . .) Senior G. Behrmann”. Jest to informacja o dokumencie wystawionym przez sławnego teologa Georga Behrmanna. Jest to o tyle ciekawe, że już ojciec Wandy v. Schipper, (zm. w Białymstoku w 1901 r.) był urodzony w Supraślu.*
4. *Leopold von Zedlitz, „Neues Preussisches Adels - Lexicon”, Leipzig 1836, t II, s. 307 - 311.*
5. *„Die Kunstdenkmäler des Kresises Sorau”, Berlin 1939, s. 216, oraz: „Corpus Inscriptionum Poloniae” t. X, zeszyt 12, Powiat Żarski, Toruń 2019, s. 222 - 223.*
6. *„Verzeichniss sammtlichen Ortsschaften des Regirungs - Bezirk Posen”, Poznań 1845 s. 250, o Faustynie Haak jest więcej informacji w rozdziale III - „Informacje o rodzinach”.*
7. *Archiwum Państwowe, Białystok, nr. 4/41/0/2. 7/470 - „Dęło (. . .) po przizrenju semiejstw Gake Alfreda Eduarda Gotlibowicza” z 19 VII 1914 r.*
8. *„Zaświadczenie o przebiegu służby” wydane przez ZBOWiD Walerii Hake, dnia 13 I 1975.*
9. *Czasopismo „Zapis”, lipiec/sierpień 2003, nr. 3 (11) s. 22.*

II. Lista przodków w linii prostej białostockiej rodziny Hake od XVIII w. do XV w. - tereny poza Podlasiem.

W tym rozdziale podaję skrótowo wywód bezpośrednich przodków podlaskiej gałęzi rodziny Hake. Pochodzą oni z tzw linii czarnej. Został on napisany na podstawie dwu tomowego dzieła Dietloffa v. Hake „Geschichte der brandenburgischen Familie von Hake”, wydanego w Görnitz w 1928 roku. Z obszernych biogramów wypisałem jedynie podstawowe informacje. Wykaz ułożony został chronologicznie.

1. Pokolenie XI. Wilhelm Ludwik (Wilhelm Ludwig) von Hake ur. w 1722 r. na terenie Brandenburgii, jako syn Moritza Friedricha. W wieku 16 lat wstąpił do wojska. W 1742 r. będąc podchorążym wysłany na Śląsk do regimentu v. Dossow we Wrocławiu, z którym brał udział w drugiej wojnie śląskiej i wojnie siedmioletniej. W 1760 r. otrzymał patent na kapitana i szefa kompani. Po zakończeniu wojen w 1766 r. dostał awans na majora i został przeniesiony do regimentu von der Mülbe w Nysie (Neisse). W dziesięć lat potem mianowany pułkownikiem i przeniesiony do 4 batalionu w Otmuchowie (Ottmachau).

W 1770 roku jego brat Moritz (patrz niżej) kupił wieś Klockow koło Karstädt w północnej Brandenburgii jako współwłasność z Wilhelmem, który dał na to swoją część pieniędzy. Wilhelm wolał jednak nie zarządzać dobrami i pozostał w garnizonie na Śląsku. Majątek ziemski został po śmierci brata sprzedany z powodu długów. W 1783 r. otrzymał zwolnienie ze służby z rentą roczną 60 talarów.

Z niewiadomych przyczyn w tymże 1783 Wilhelm Ludwik opuścił Otmuchów i przeniósł się do Bierutowa (Bernstadt). Przenoszenie się do nowej nieznannej miejscowości na emeryturę mogło być podyktowane tym, że była ona zaledwie kilkanaście kilometrów oddalona od Namysłowa gdzie mieszkał jego starszy brat Fryderyk Dietrich. Przenosiny Wilhelma Ludwika nastąpiły na pół roku przed zgonem tego brata. Prawdopodobnie starszy

brat zachorował i posiadając jakieś interesy (np. manufaktura, dzierżawa pól uprawnych albo np nieletnie potomstwo) poprosił brata o zajęcie się tymi sprawami. Trzy lata potem w Bierutowie Wilhelm Ludwik w dniu 30 IV 1786 zmarł na zawał serca.

Wilhelm Ludwik miał kilku braci w tym wspomnianego starszego Friedricha Dietricha (1712 - 1784) również oficera wysłanego na Śląsk, do garnizonu w Brzegu (1742 - 1770) skąd brał udział w wielu walkach o te ziemie. Przeszedł w stan spoczynku jako kapitan i przeniósł się do Namysłowa (Namslau) gdzie mieszkał do śmierci. Jest też pewne prawdopodobieństwo, że Johann Gottlieb starszy był synem nie Wilhelma Ludwika tylko jego brata - Friedricha Dietricha i wtedy by był urodzony w Brzegu lub Namysłowie. Dlatego być może tuż przed śmiercią Friedricha Dietricha jego brat Wilhelm Ludwik dla zajęcia się potomstwem przeprowadził się w jego sąsiedztwo?

Kolejnym bratem był Moritz Siegmunt (Maurycy Zygmunt 1721 - 1776) też wysłany w wieku 19 lat do tego samego regimentu von Dossow we Wrocławiu co brat. Osiadł następnie w dobrach Klockow w Brandenburgii gdzie zbankrutował.

Następnym bratem był Dietloff Dietrich (ok 1724 - ?) również z braćmi działający we Wrocławiu w regimencie Dossow, który w 1758 r. wyjechał do Berlina walczyć z czwartą żoną ojca o spadek. O dalszych jego losach nic nie wiadomo, prawdopodobnie zginął na wojnie.

2. Pokolenie X. Moritz Friedrich von Hake (1688 - 1756) syn Friedricha Dietricha. Jako młodszy syn spłacony z prawa do majątku ziemskiego i podobnie jak reszta krewnych wybrał karierę wojskową w wieku 15 lat. Wprawdzie kupił majątek ziemski Zahren k. Neubrandenburg w Meklemburgii niedaleko dóbr swych krewnych ale już w 1728 roku go sprzedał nie mając szczęścia do gospodarowania.

Był oficerem w garnizonach Emden, Greetsiel, Aurich na pograniczu z obecną Holandią. W 1749 roku mając 60 lat został przeniesiony w stan spoczynku i zamieszkał aż do śmierci w miasteczku Lindow w północnej

Brandenburgii. Miał cztery żony. Pierwsza Anna Margarete von Retzow urodziła synów wymienionych w pokoleniu XI.

Druga żona to nie szlachcianka Katharina Luise Philippi, córka kapitana z której syn George Erdmann założyciel gałęzi Draulitten (Drulity) k. Elbląga. Ożenił się tenże Georg Erdmann z Henriette Albertine von Bodeck z rodziny mającej majątki między Gdańskiem i Elblągiem, znanej w polskich herbarzach. Kupił cztery wsie w okolicach Pasłęka, m. in. Drulity, Dargowo, które miał jego syn Adolf (1790 - 1858), starosta powiatu pasłęckiego w l. 1818 - 1842 i poeta. Jego książka „Sophonisbe” ukazała się w Lipsku w 1839 roku. Życie mu się niezbyt fortunnie potoczyło bo nastąpiły nieprawidłowości w zarządzaniu powiatem a wówczas urzędnik odpowiadał swoim prywatnym majątkiem (tak!). Został sądownie skazany, stracił majątki i wyjechał do Kapsztadu w Południowej Afryce gdzie służył w brytyjsko - niemieckim legionie wojskowym i założył miasto Berlin. Jego wnuk wrócił na tereny Prus Wschodnich i mieli do 1944 roku wieś Bergfriede (Barkweda) k. Olsztyna, którą opuścili na jednym wozie a dwór został już po wojnie podpalony i rozebrany.

Kolejna trzecia żona Moritza Friedricha to Anna Maria v. Arnim ze słynnego rodu pomorskiego. Ostatnia czwarta żona to nieznanego imienia mieszczanka Beckmann z księstwa Mecklemburgi z, którą odbył się cywilny proces sądowy o rozwód. Rozwód w tamtych czasach był ewenementem i sprawa musiała być z poważnymi dowodami nie wiadomo przeciw komu.

3. Pokolenie IX. Friedrich Dietrich von Hake (ok. 1645 - 1736) syn Dietloffa II odziedziczył rodzinny majątek Flatow k. Kremmen w Brandenburgii. Około 1680 zaślubił Adelheid Juliane von Randow. Miał z niej trzech synów w tym Moritza Friedricha. Pierwszy zaczął się pisać z partykułą szlachecką „von” z powodu nowego prawa, żeby odróżnić się od nie szlachty.

4. Pokolenie VIII. Dietloff II Hake (ur. między 1613 - 1619 zm. 1690) syn Dietricha II, odziedziczył Flatow. Ożenił się z krewną z Geltow - Anną Elisabeth Hake. Pozostawił dwóch synów w tym Friedricha Dietricha.

5. Pokolenie VII. Dietrich II Hake (ok. 1560 - 1637) syn Otto V pana na Geltow k. Poczdamu w Brandenburgii, kupił Flatow k. Kremmen dla siebie i potomków. Jego dobra w czasie wojny trzydziestoletniej były wielokrotnie rabowane przez żołdactwo. Żonaty był z Ernestine von Ribbeck ze starej szlachty brandenburskiej. Pozostawił trzech synów w tym Dietloff II.

6. Pokolenie VI. Otto V Hake (ok 1527 - zm. między 1577 - 1580) syn Georga I, pan na Geltow, żonaty z Hippolytą von Broesigke z Ketzür, gdzie do dziś w kościele jest monumentalny renesansowy wielopostaciowy grobowiec jej brata i jego żony również z domu Hake. Pozostawili pięcioro synów w tym Dietricha II.

7. Pokolenie V. Georg I Hake (ur. ok 1490 zm. ok. 1545) syn Erasmusa, pana na Klein Machnow, Stahnsdorf i innych k. Berlina. Jako młodszy z rodu osiadł na Geltow koło Poczdamu. Z żony o nieznanym nazwisku pozostawił trzech synów w tym Otto V.

8. Pokolenie IV. Erasmus I Hake (zm. 1525) syn Otto I, pan na Klein Machnow, był radcą dworu Kurfürsta czyli władcy Brandenburgii. Z nieznannej nam żony pozostawił dwóch synów w tym Georga.

9. Pokolenie III. Otto I Hake (zm. przed 1474) syn Hansa I, pan na Klein Machnow i innych. Jego żona była ze znanego rodu Schlieben istniejącego do dziś. Pozostawił dwóch synów w tym Erasmusa.

10. Pokolenie II. Hans I Hake (zm. ok 1434) syn Heinricha. Pan na Klein Machnow i innych. Pozostawił dwóch synów w tym Otto I.

11. Pokolenie I. Henricus Hake (ok 1380 - po 1408) pierwszy pan na Klein Machnow, Stahnsdorf koło Berlina od około 1400 roku. Jego potomkowie byli właścicielami KM do 1945 a S. do ok 1910.

III. Informacje o rodzinach noszących nazwisko Hake (Haack) na ziemiach Polski od XIV do XX w.

Najstarsza notatka o nazwisku Hake pochodzi z ksiąg grodzkich w Kościanie w Wielkopolsce. Jest nią pani „Hakova” z synem Szymonem, wymieniani w sporze prawnym z Piotrem Zadorą w 1391 roku. (1)

Na przestrzeni XVI i XVII w. byli wymieniani w księgach grodzkich i ziemskich w Poznaniu szlachcice nazywani najczęściej Haka ale trafia się pisownia Hacke. Patrząc na ich imiona (brak imion tzw słowiańskich) i koligacje też często z niemieckimi rodzinami można powiedzieć, że była to szlachta pochodzenia niemieckiego. Haka to prawdopodobnie przekręcenie z Hake. Zresztą np śląskie nazwisko Lucke w Polsce pisano „Luka”.

Z tej rodziny Jakub Haka zmarły przed 1597 rokiem i jego córka Anna żona Stanisława Lipnickiego, Jan Haka i jego żona Anna Grochowska wymieniani w 1618 roku, Ewa Hakówna córka zmarłego Jana Haka, żona Przeclawa Krzyszkowskiego w 1659 roku wnosi protest przeciw braciom Zaydlitzom z Bobowicka (Bobelwitz) k. Świebodzina na Śląsku o okrutne zamordowane jej brata Samuela Haka. Podana jest jej siostra Dorota zamężna za szlachcicem Baltzarem „Terbuch” (właściwie von Thierbach) przebywająca na Śląsku. Wymieniona w Wielkopolsce jest też Anna Hacke ur. ok. 1590 roku, żona Jerzego Abrahama Lucke. (2)

Ponieważ Brandenburgia i Śląsk przylegały do Rzeczypospolitej to brandenburska rodzina Hake najbardziej pasuje do wyżej wymienionych osób. W dodatku, że ta rodzina w ciągu wieków wielokrotnie miała kontakty z Polską, czego nie można powiedzieć o dolno - saksońskiej rodzinie Hake czy sasko - turyngskich rodzinach Hacke bo te miały majątki po 500 - 700 km odległości od Poznania. Natomiast dla brandenbursko - śląskich Haków do granicy z Polską było od ich majątków ok 20 - 80 km.

W końcu XVI w. osiadł na wsiach Schönborn (Kępsko), Nickern (Niekarzyn), Rissen (Rosin) koło Świebodzina i Sulechowa - Christoph Hake herbu Trzy Haki z Berge k. Nauen w Brandenburgii z linii tak zwanej czerwonej. Byli tam do 1 ćwierci XVIII w., do utraty majątków. Mimo, że ich dobra nie

leżały w Rzeczypospolitej lecz nad granicą z Koroną, to były związki małżeńskie z Polakami lub przenosiny do Polski.

Z tej rodziny pochodziła Marianna Hake dama dworu królowej Konstancji Austriaczki, żony Władysława IV Wazy, żyjąca w I poł. XVII w. jako małżonka Krzysztofa Aleksandra Zaremby z Kalinowy, dworzanina króla Jana Kazimierza. Żyła i mieszkała w Warszawie, pewno na Zamku Królewskim. Jej pierwszy mąż to Baltazar Lest. (3)

Również spod Świebodzina pochodziła mieszkająca w Warszawie w latach trzydziestych i czterdziestych XVIII w. Ewa Marianna Hake żona Kasprowicza barona Stentsch (w linii polskiej zwani Sczaniecki). Zmarła w Warszawie w 1748 r. (4)

Ci Hakowie przyjęli również tradycję polskiej szlachty malowania tzw portretów trumiennych dla członków rodziny, z czego dwa są w muzeum w Międzyrzeczu a reszta wisząca do 1945 r. w kościele w Kępsku (Schönborn) uległa zniszczeniu po drugiej wojnie, bo były malowane na miedzianych blachach, poszukiwanych w gospodarstwie wiejskim.

Zagadkowi są natomiast Hakowie mieszkający w Warszawie i na Mazowszu w XVII i XVIII w. Herbarz Bonieckiego podaje Wawrzyńca Hake, który w 1643 roku sprzedał w Warszawie dwór szlachcicowi Butlerowi. (5) Z innych źródeł znalazłem, że dwór Butlerów był położony na Krakowskim Przedmieściu - wówczas był to bity trakt z domami, podwórkami i sadami. Skąd się wziął ten Wawrzyniec nie wiadomo. Nie ma go w dwutomowej monografii brandenbursko - śląskich Haków ale osoby młode, które wyszły w świat do innego kraju często ulegają zapomnieniu w pamięci rodziny i brak ich w zapiskach. Wawrzyniec to po niemiecku Lorenz.

Kolejną postacią występującą w 1680 roku w aktach Zakroczyma k. Warszawy to Albert Hake zwany w innych dokumentach Albrechtem. (6). Był on oficerem - kwatermistrzem w pułku królewicza Jakuba Sobieskiego a ponieważ królewicz był wtedy dzieckiem to szefem był król Jan III Sobieski. Albrecht Hake chronologicznie mógł być synem wyżej wymienionego Wawrzyńca.

W trzy lata potem (1683) odbyła się słynna bitwa pod Wiedniem i Albrecht jeżeli jeszcze żył brał w niej udział. Jedyłą po nim pamiątką jest zachowany w zbiorach Zamku Królewskiego na Wawelu srebrny pierścień z herbem „Trzy Haki” i monogramem A H Q L P J co się tłumaczy na: „Albrecht Hake Quatermagister Legionis Princeps Jacobus”. Herb jego wskazuje na pochodzenie z brandenburskiej rodziny Hake herbu Trzy Haki lub jej śląskiej odnogi. (7)

Następnym o tym nazwisku w Warszawie w 1717 roku jest Georg (Jerzy) Hake z „Leibregimentu dragońskiego Jego Królewskiej Mości”, którym zarządzał płk Wilhelm Mier. (8) Wyraz „Leib” oznacza, że był to regiment przyboczny króla. Czy był synem Albrechta nie wiadomo ale data jego pojawienia się pasuje chronologicznie do poprzednika. Jego koszary były w tym miejscu co dziś jest Hala Mirowska zbudowana w miejscu dawnych budynków koszarów generała Miera.

W epoce stanisławowskiej istniało na terenie Marywilu w Warszawie (obecnie plac na którym stoi Teatr Wielki) w 1786 r. popularne miejsce spotkań szlachty u pani Hackowej. Prowadziła tam ona m. in. bilard. Czy miała cokolwiek wspólnego z wyżej wymienionymi wojskowymi? (9) Nie wiadomo też czy to nie ta sama kobieta występująca w księgach Warszawy w roku 1791 - Ludwika Haak z domu Croisy pisana też Croisis, córka Michała Ludwika sekretarza królewskiego, mieszkającego na ul. Świętojańskiej 19 - kilka domów od Zamku Królewskiego a żona Bogumiła Haak. (10) Po niemiecku Bogumił to Gottlieb.

Nieznanego pochodzenia był również właściciel dób ziemskich w Wielkopolsce - Faustyn (Johann Faustin) Haak (Haake) zmarły 21 VII 1875 r. w Nowcu. W akcie zgonu podano lat 78, więc był ur. ok 1797 r. W akcie ślubu z 1836 r. opisano go jako szlachcica, właściciela wsi Słupia, parafia Środa. Jego nazwisko zostało wpisane podczas ślubu jako „Haake” (11) W okresie późniejszym był on właścicielem od 1841r. wsi Nowiec k. Dolska, wartej 44, 5 tysięcy talarów. (12) Miał dwie żony. Pierwsza Julianna Przyłuska (ur. ok. 1796 zm. 9 XII 1866 w Nowcu) była siostrą prymasa Leona Przyłuskiego. Mając nie mniej niż 70 lat ożenił się po raz drugi z Florentyną Jonemann (ur. ok. 1820 zm. Nowiec 1 I 1890) córką Karola. Później była

ona żoną Parczewskiego. (13) Ta druga żona ok 25 lat młodsza bardzo przypomina aktywność brandenburskiej rodziny Hake.

Heraldyk T. Żychliński podkreśla przywiązanie Faustyna Haak do polskich spraw narodowych i brania udziału w organizacjach patriotycznych. Swoją bibliotekę 3 tys książek przekazał Poznańskiemu Towarzystwu Przyjaciół Nauk. (14) Mimo istnienia już w Wielkopolsce Urzędów Stanu Cywilnego niezależnych od parafii, to w aktach urzędu pod który terytorialnie podlega Nowiec akt zgonu w 1875 roku nie został sporządzony co jest wbrew przepisom. Pod tym rokiem są wpisani różni mieszkańcy wsi ale „zapomniano” o właścicielu majątku. Istnieje tylko akt zgonu w księgach parafialnych ale bez podania rodziców i miejsca urodzenia co w przypadku porządnego wypełniania dokumentów w Wielkopolsce i najważniejszej osoby we wsi (dziedzic) jest dziwne. Również pochodzenie jego majątku jest nieznanne. Na pytanie skąd go było stać na dobra ziemskie wartości 44 tysięcy talarów, można domniemywać iż był nieślubnym synem jakiegoś samotnego von Hakego, (który mu zostawił swoje aktywa) i Polki. Mógł być też nieślubnym synem panny v. Hake i Polaka. Jest to o tyle prawdopodobne bo w akcie ślubu (Iłówiec rok 1836, akt nr. 3, tutaj jako „Haake”) Faustyn jest podany jako „szlachcic, właściciel dóbr Słupia, lat 30” ale nie podano jego rodziców natomiast obok przy jego żonie wymieniono ojca i matkę! W przypadkach nieślubnych dzieci trzeba było pisać „nieślubny syn panny N”. Bardzo rzadko podawano wtedy dane ojca. Wygląda na to, że Faustyn był ze związku poza małżeńskiego ale otrzymał olbrzymie środki na majątki ziemskie. Gdyby był ze stanu mieszczańskiego, ale z „prawego łoża” podano by chociaż imiona rodziców.

W okresie młodości Faustyna samo jego nazwisko było zapisywane jeszcze wielorako - Haake a również Haack lub podobnie. Jest też możliwe, że był pierwotnie wyznania ewangelickiego i z powodu ślubu z katoliczką zmienił wyznanie.

Kolejną osobą tego nazwiska jest założyciel rodziny znanej przez kilka pokoleń we Włocławku - Wilhelm (w akcie zgonu Fryderyk Wilhelm Aleksander) Haack (ur. w Sierakowie [ale którym?] 11 II 1816 - Włocławek 31. III. 1899) syn Gottlieba i Renaty Leiss. Posiadał on w latach 30 lub 40

XIX w. papiernię we wsi Charzewo w parafii Rogowo w ziemi dobrzyńskiej. Miał też fabrykę narzędzi rolniczych przy ul. Toruńskiej we Włocławku oraz odlewnię żelaza na Zazamczu. Jako kurator miejscowego szpitala ofiarował murowany dom dla niego.

Kupił dla swego syna Hugo (1847 - 1900) majątki ziemskie pod Włocławkiem - Dębice, Poddębice, Kruszyn. Mieszkali we dworze w Dębicach i Kruszynie aż do konfiskaty majątku w 1939 r przez okupantów niemieckich a potem władze komunistyczne. Córka Hugo Haacka - Marta (ur. Dębicach 1879 - zm w Dębicy w Małopolsce w 1945) właścicielka pałacu i majątku Popowiczki k. Włocławka. W 1904 r. w katedrze wawelskiej zaślubiła Stanisława hrabiego Skórzewskiego, wydziedziczonego przez stryja z ordynacji Lubostroń.

Jej brat Artur (1881 - 1919) syn Huga, właściciel w/w majątków założył w Kruszynku szkołę tkactwa wiejskiego. Był żonaty z Ireną Bojańczyk córką Wincentego Alberta, znanego przemysłowca we Włocławku. Była ona główną fundatorką w 1919 r. sztandaru 4 szwadronu 4 pułku ułanów. Otrzymała też od dowódcy płk. Kozierowskiego w 1929 r. krzyż 4 p. uł. (15).

Jedyny syn Artura i ostatni męski potomek tej rodziny to Włodzimir Haack (1904 - 1991) właściciel Dębic i Poddębic. Ukończył szkołę kadetów we Lwowie w 1919 - 1920 r. Studiował w 1923 - 25 na Uniwersytecie Poznańskim, wydział rolniczo - leśny. Ukończył Institut Supérieur de Commerce w Antwerpii w 1929. W l. 1929/30 był w Szkole Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu. W wojnie 1939 r walczył w szwadronie kawalerii w IV Dywizji Piechoty. Ranny dostał się do niewoli. Przebywał całą wojnę jako oficer w obozie jenieckim Murnau a następnie był w Korpusie gen. Andersa w Galipoli we Włoszech. W l. 1946 - 51 mieszkał w Paryżu gdzie pracował w UNRRA i UNICEF. W 1951 r. wyemigrował do Australii. Wrócił do Polski w 1957 r. Ukazały się drukiem w 1958 r. jego wspomnienia australijskie pod tytułem „Chleb i korale”. Był lektorem języka francuskiego i angielskiego. Całe długie życie zamieszkiwał w Warszawie w małej kawalerce z żoną (ślub 1961) Tatianą Łopuchin (ur. w Rzymie 1920 - 2019) córką arystokratów rosyjskich - Jerzego Łopuchina i Marii Dawydow, osiadłych w Polsce po rewolucji październikowej w Brześciu

Kujawskim. Posiadali oni za cara majątek Chróscin nad Prosną, po generale Krasnokutskim. Włodzimierz Haack był ostatnim przedstawicielem swojej kujawskiej rodziny. (16)

Artur i Irena mieli jeszcze córkę Marię Haack (1912 - 1987) zamężną za Kornelem Sulimierskim właścicielem Konecka.

Był jeszcze z tej rodziny starszy syn Wilhelma - Robert (1840 - 1876) który miał młyny na Słodowie we Włocławku. Pozostawił syna Lucjana (1866 - 1926) zmarłego bezdzietnie i córkę Almę (1867 - 1945) żonę Karola Wernera z majątku Chodeczek. Kolejne dziecko Wilhelma to Henryka (zm 1923) żona Karola Vaedtke, pochowana na cm. ewangelickim w Warszawie.

Na terenie Rosji wg petersburskiej księgi adresowej z 1913 - mieszkał jeszcze w Petersburgu na sławnej reprezentacyjnej ulicy „Wozniesieński Prospekt 47” - Adolf (syn Karola) von Hake („fon Gake”) architekt oraz pod tym samym adresem jego krewny „Em. Pet” - (Emil syn Piotra ?) nauczyciel w petersburskiej szkole muzycznej. (17) Kim by oni byli - nie wiadomo ale ze względu na liczne rozrodzenie, niedużą zamożność i bliskość terytorialną (Prusy Wschodnie) najbardziej pasują do brandenburskiej rodziny Hake herbu Trzy Haki. O rosyjskiej gałęzi nie wspominają jednak publikacje żadnej z rodzin von Hake w Niemczech.

Jako ciekawostkę podaję jeszcze poniżej osoby wyznania mojżeszowego tego nazwiska, żyjące w Polsce. Nazwisko Hake lub Hacke niezwykle rzadko występuje wśród Żydów polskich. Jedyni których znalazłem to byli właściciele dóbr ziemskich i fabrykanci w Małopolsce.

W drukowanych schematyzmach Galicji podających właścicieli majątków ziemskich pod koniec XIX w. pojawia się współwłaściciel wsi Gawrzyłowej Dolnej w powiecie Pilzno - Israel Hake.

W publikowanych informatorach po Przemyślu z okresu międzywojennego podano właściciela fabryki świec i mydła na ul. Borelowskiego - Marcusa Hacke. W swojej wierze miał na imię Mordechai i był urodzony w 1875 r. w Dębicy w Małopolsce. Był aktywnym działaczem syjonistycznym w Przemyślu. Miał dwóch synów i w latach 30 wraz z nimi wyjechał do Palestyny. Gdzie zmarł w 1954 r. (18) Jego syn Israel konsekwentnie

podpisujący się w dokumentach jako „Hake” urodzony był w Przemyślu w 1910 r. W 1928 r. był w Wiedniu gdzie studiował „rerum politicarum” na tamtejszym Uniwersytecie. W 1929 r. był też na wydziale prawa Uniwersytetu w Londynie. Tamże na Szkole Ekonomi i Nauk Politycznych studiował do lipca 1932 r. Z powodu kłopotów finansowych ojca przeniósł się do Warszawy w 1932 r. na wydział prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Studiów jednak dalej nie kontynuował. (19) Napisał książkę jako „J. Hake” wraz z A. Weismanówną - „Anglja a mandat palestyński” wydaną w Warszawie w 1932 r.

Przypisy:

1. St. Kozierowski, „Obce rycerstwo w Wielkopolsce w XIII - XVI wieku”, Poznań 1929, s. 40
2. „Teki Dworzaczka”, rękopisy prof. W. Dworzaczka z archiwum Biblioteki Kórnickiej, w wersji cyfrowej na necie.
3. Teodor Żychliński, „Złota księga szlachty polskiej”, Poznań 1898, t. XX, s. 127
4. Roman Sękowski, „Herbarz szlachty śląskiej”, Katowice 2003, s. 9 - 13
5. Adam Boniecki, „Herbarz Polski”, Warszawa 1908, t. VII s. 230
6. AGAD Warszawa, Księga zakroczymska ziemska, wieczysta, relacji, nr 99 k. 9 - 12
7. „Zbiory Wawelskie, nabytki 2017 - 2018”, Kraków 2019 s. 61
8. Konstanty Górski, „Historia Jazdy Polskiej”, Kraków 1894, s. 339
9. Ludwik Hass, „Sekta farmazoni warszawskiej”, Warszawa 1980, s. 354
10. A. Boniecki, „Herbarz Polski”, dzieło cyt. t. 1, s. 170 i t. 3 s. 233.
11. Arch. Archidiecezjalne, Poznań. Akt ślubu nr 3, 1836 r. Parafia Iłowiec.
12. „Hand - Matrikel der sämtlichen Kreisen des Preussisches Staat (. . .) Ritterguter”, Berlin 1857, s. 331
13. Księgi metrykalne parafii Dolsk z lat 1866, 1875, 1890 w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu.
14. Teodor Żychliński, „Kronika żałobna rodzin wielkopolskich”, Poznań 1877, s. 135
15. „Księga pamiątkowa 4 szwadronu 4 pułku ułanów zaniemeńskich Dzieci Kujawskich”, 1929, s. 25, 44, 347.
16. Obszerny biogram Włodzimierza Haack napisany przeze mnie wraz z nim, tuż przed jego zgonem zamieszczony jest w: „Ziemianie Polscy XX wieku, Słownik Biograficzny”, Warszawa 1996 cz. 3. Jako autorka jest tam podana grzecznością jego żona.
17. „Wes Peterburg na 1913 god, adresnaja i sprawocznaja kniga g. S. Peterburga”, Pod red. A. P. Szaszowskiego, Petersburg 1913.
18. Biogram M. Hacke autorstwa Y. Avrahami na necie - „jewishgen. org”.
19. Teczka z dokumentami I. Hake w zbiorach archiwum Uniwersytetu Warszawskiego.

IV. Brandenburska rodzina Hake (Hacke) i jej rozkrzewienie w Brandenburgii, Śląsku, Pomorzu, Prusach Wschodnich, Saksonii, Austrii i Polski.

Najstarsza wzmianka o rodzinie Hake w Brandenburgii to dokument z 1325 r. gdzie wymieniony jest „Dominus Hake, miles de Lebus” czyli „Pan Hake, rycerz z zamku Lebus” (1) W kolejnym dokumencie wymienia się Henricusa Hake w 1335 roku. W tamtym czasie Lebus nad Odrą to miasto z zamkiem panującego władcy. Istnieje do dziś po lewej stronie Odry. Po polsku Lubusz i od tego miasta pochodzi nazwa „Ziemia Lubuska”.

Nie wiadomo jakiego pochodzenia byli Hakowie gdyż szlachta Brandenburgii wywodziła się albo od miejscowych plemion częściowo słowiańskiego korzenia albo od rycerskich przybyszy głównie z sąsiedniej Saksonii i Turyngii. Rozrodzenie rodziny Hake musiało być tam w XIV - XV w. duże lub posiadali sporą własność ziemską, skoro istniała wioska Hackenow, koło siedziby rodu Alt Tucheband, (niedaleko Lebus) wymieniana w 1355 roku. Sąsiednia wieś nosiła nazwę Sachsendorf (Saska Wieś) i może to być ślad przybycia Haków z Saksoni. Również w tym czasie występowały koło zamku Lebus: Hakengrund (w 1405 r.), Hackenthal (Thal to dolina). Było też jezioro Hackensee (1501) koło Zgorzelca. Do 1415 Hakowie mieli też wieś Jacobsdorf tamże. (2)

Rodzina ta doczekała się dwóch publikacji drukiem. Pierwsza próba opracowania dziejów rodziny była pióra generała Wilhelma Joachima Friedricha v. Hake z linii Genshagen, pod tytułem „Historisch - genealogische Beschreibung des Geschlechts v. Hake”, Frankfurt/O 1857, opierała się ona na starych zapiskach nie zawsze dokładnych jeśli chodzi o sprawę sprzed kilkuset lat. Do roku 1900 nie było genealogii nieutytułowanych rodzin szlacheckich w ramach tzw Almanachów Gotajskich więc w 1896 r. w pierwszym tomie „Jahrbuch des Deutschen Adels” wymieniono członków rodziny Hake od drugiej poł. XVIII w. Ten wykaz jest wiarygodny. Podano tam też wywód w linii prostej do średniowiecza i jest on w większości błędny. Wynikało to z podawania nie tych członków rodziny od których dana linia pochodziła. Natomiast dwu tomowe dzieło Dietloffa

v. Hake, „Geschichte der Brandenburgischen Familie von Hake”, wydane w Görlitz (Zgorzelec nad Odrą) w 1928 r., posiadające łącznie prawie tysiąc stron informacji o wszystkich członkach rodziny od 1400 r. do 1928 r. jest opracowane wzorowo. Oczywiście autor też nie miał wszystkich informacji dostępnych ale dzieło to jest dobrym punktem wyjścia do dalszych badań.

Trzeba skonstatować, że Dietloff v. Hake wydał książkę w „ostatnim momencie”. W osiem lat później stracił (sprzedał z powodu kłopotów finansowych) zbudowany przez siebie duży prywatny zamek Hakeburg w Klein Machnow (obecnie Kleinmachnow) pod Berlinem. Był to jeden z ostatnich prywatnych zamków szlacheckich nowoczesnej Europy, zbudowanych za monarchii. Stylem przypominał zamek cesarski w Poznaniu. Dietloff v. Hake trzynastu lat później zmarł w swej willi pod Berlinem w 1941 roku. Jednakże w cztery lata po jego śmierci w wyniku bombardowań Berlina i okolic, wielkie archiwum rodowe uległo zniszczeniu i rozproszeniu. Tak samo archiwum przechowywane w pałacu w Klein Machnow, w drugiej rezydencji rodziny w tej miejscowości, na skutek bomby angielskiej w 1943 r. przestało istnieć wraz z pałacem.

Piszący te słowa nabył w antykwariacie w Londynie dwa dyplomy oficerskie wspomnianego wyżej generała Wilhelma Joachima Friedricha v. Hake autora pierwszej monografii rodu. Dietloff v. Hake w swym dziele podaje iż odziedziczył po krewnej jego papiery. Na obu dyplomach są stare, atramentowe zapiski kolekcjonerskie po angielsku i ślady prymitywnej naprawy, łącznie z krzywym przycięciem dokumentu nożyczkami. Prawdopodobnie jakiś wojskowy angielski przebywający w 1945 r. w Berlinie zabrał sobie na pamiątkę walające się po mieszkaniu lub ulicy papiery. Gdyby Dietloff nie wydał drukiem dziejów rodu to dziś brak rodzinnych archiwaliów które uległy rozproszeniu lub bezpowrotnemu zniszczeniu nie pozwoliłyby na napisanie takiego dzieła. Obecnie potomkowie autora „Kroniki” prawie nic nie mają z dawnego wyposażenia i pamiątek rodzinnych.

Rodzina Hake za okres średniowiecza jest słabo rozpoznana bo brak materiałów ale można wymienić np. Ludolfa Hake komtura rycerskiego Zakonu Krzyżackiego w Bytowie a potem Człuchowie, działającego w latach 40 - 60 XIV w. (3)

Nazwisko tej rodziny pisane było w średniowieczu „Hake” a od XVII w. niektórzy członkowie rodu zaczęli się podpisywać jako „Hacke”. Wyjątkowo przedstawiciel linii czerwonej z Schönborn na Śląsku - Georg Anton na początku XVIII w. pisał się „Haacke”. Pisownia nazwiska zależała też od gwarowych, terytorialnych dialektów. Potomkowie z linii Stülpe, (którzy wyemigrowali do Austrii w XVI w.) w gałęzi baronowskiej pisali się „Hagken” a w odnodze szlacheckiej „Hack”. Czasem też urzędnicy w dokumentach oraz w drukowanych informatorach rządowych pisali członków tej rodziny jako Hacke, Hack a nawet Haack. Dla badacza takie pomieszanie pisowni nazwisk może doprowadzić do błędnych wniosków i uznania, że to są przedstawiciele wielu różnych rodzin.

Również należy tutaj podkreślić, że w Niemczech część nazwisk szlacheckich typu „przezwickowego” nie była pisana z partykułą „von”. „Von” oznacza polskie „z” i kiedy nazwisko pochodziło od miejscowości np Knobelsdorf to rodzina zwała się „z Knobelsdorfu” czyli „von K”.

Przy nazwiskach szlacheckich typu Hirsch (Jeleń) czy Wolf (Wilk) nie pisano partykuły „von”. Dopiero na wskutek zarządzeń administracyjnych aby szlachta odróżniała się od innych stanów, od drugiej połowy XVII w. a czasem od początku XVIII w. rodziny te zaczęły pisać się z partykułą szlachecką „von”. Dotyczy to również rodziny Hake.

W XV w. ród Hake podzielił się na trzy gałęzie zwane prawdopodobnie od koloru włosów pierwszego założyciela gałęzi: biała, czarna i czerwona (rudy?). Jednakże barwy heraldyczne rodziny Hake to czarne haki na srebrnym (lub zamiennie kolorze białym) polu. Linia czerwona miała prawo do dodatkowego czerwonego pola na tarczy ze złotym pucharem - symbolem godności dziedzicznego podczaszego. Czyli może jednak nazwy te pochodzą od barw heraldycznych? Jeszcze tylko kilka rodzin szlacheckich używa tych barw jako określenie poszczególnych gałęzi rodziny.

Wszystkie majątki Haków do XVI w. były w Brandenburgii, na ogół niedaleko Berlina. Potem różni przedstawiciele tej rodziny zaczęli kupować ziemię w sąsiednich prowincjach czy krajach. W połowie XVI w. jeden z Haków wyemigrował do Austrii. Reszta krewnych od XVII - XVIII w.

zaczęła mieszkać na Śląsku, Prusach, Meklemburgii, Saksonii. W Rzeczypospolitej to nazwisko pojawia się w Wielkopolsce w XVI - XVII w. a także występowało od XVII do końca XVIII w. wśród oficerów pułków Rzeczypospolitej i mieszkańców Warszawy i okolic.

Rodzina Hake wydała od XVIII w. do 1918 r. 9 generałów. Z tego 6 generałów armii Królestwa Prus. Najślawniejszym był Karl v. Hake (1769 - 1835) z linii Flatow, pruski minister wojny w czasach napoleońskich (1810 - 1813) oraz w latach 1813 - 1833. Osobiście brał udział w bitwie pod Waterloo. W XIX w. w Poznaniu jeden z fortów nazwano na jego cześć „Fort Hake”, inny nazywał się „Fortu Radziwiłł”. Ostatni z tym stopniem z tej rodziny to Max - Joachim zmarły 11 XI 1918 r w Białymstoku. W okresie hitlerowskim nie było ani jednego generała. Nikt z tej rodziny nie był też w SS ani SA bo to z dumą podkreślano w Almanachach Gotajskich. W linii Petkus mieszkającej w Saksonii było 3 generałów saskich w XIX w. Z linii austriackiej (Hagken) był na pocz. XIX w. jeden generał ale na służbie pruskiej. W sumie 9 generałów i kilkunastu pułkowników.

Jako ciekawostkę podaję, że nazwisko „von Hake” pojawia się we francuskiej literaturze pięknej na kartach powieści. Erich Maria Remarque (1898 - 1970) Niemiec, żołnierz armii cesarskiej, zamieszkały w Paryżu i piszący po francusku, stworzył w 1936 r. opowiadanie „Trzej towarzysze” gdzie występuje płk Egbert von Hake. Wydał też powieść „Łuk triumfalny” w 1945 r. gdzie głównym bohaterem jest Haake, nazwany raz „von Haake”. Prawdopodobnie autor jako żołnierz I wojny zetknął się z oficerem tego nazwiska.

Poniżej przedstawiam schematyczne rozrodzenie trzech podstawowych gałęzi rodziny Hake. Układ jest według majątków. Daty oznaczają okres pobytu w danej wsi ale czasem jest to data zgonu ostatniej osoby z tej gałęzi. Większość informacji pochodzi z wielokrotnie wymienianego dzieła D. v. Hake.

A. Gałąź Czerwona (Rother Stamm)

Wymarła w 1801 r. i dzieli się na:

1. Linia na Uetz koło Poczdamu. Pochodzą od Henninga żyjącego w XV w. Mieszkali tam od 1441 do 1783 r. wymarli w 1793 r. Z nich pułkownik Klaus Ludwik (1705 - 1764) wieloletni komendant twierdzy Głogów. Pisany był też „Haack”. Właściciel dóbr Konradswaldau (Wroniniec) koło Głogowa od 1746 r. Wdowa w 1772 r. sprzedała majątek śląskiej rodzinie v. Hocke. Jego bratanek Karl Ernst Wilhelm (1742 - 1793) miał wieś Weissholz (Białołęka) koło Głogowa w l. 1770 - 1789 oraz Kossnitz (Kozłice) wraz z sąsiednią wsią Guhlau (Gola) w latach 1789 - 93 w pow. Lubin.

2. Linia na Buchow - Karpzow, własność od 1441 - 1687 r., wymarli po 1712 r.

3. Linia na Berge (obecnie Nauen) od ca 1441 do 1720, wymarli po 1720 r. Budynku dworu obecnie brak. W Berge zachowały się w kościele renesansowe XVI w. dwie całopostaciowe płyty nagrobne Haków w zbrojach rycerskich. Są to najstarsze zachowane nagrobki tej rodziny. W tymże kościele znajdują się w doskonałym stanie kilkusetletnie mumie członków rodu. Kilka z nich zostało zabranych po 1945 r. do Moskwy na badania. Wówczas zajmowano się utrzymaniem w dobrym stanie zwłok Lenina i poszukiwano nowych metod mumifikacji.

Od Berge pochodzą dwie linie:

A. Linia Schönborn (Kępsko) (1596 - 1723), Nickern (Niekarzyn) (1596 - 1729), Rissen (Rosin) (1596 - 1672) wszystkie koło Świebodzina. Dwory w Niekarzynie i Rosinie zachowały się ale są czasowo późniejsze, może były przerabiane przez wieki. W Kępsku jest obejście dworskie ze ścianą po dworze, spalonym po II wojnie światowej. Po 1729 opuścili majątki, dalsze ich losy są nieznane.

Ta gałąź na Śląsku mieszkająca koło Świebodzina jest opisana w tomie 3 „Herbarza Szlachty Śląskiej” Romana Sękowskiego z 2003 roku. Jedyna nieścisłość to dopisanie do ostatniego pokolenia osoby Johanna Gottlieba Hake. Pochodził on ze Śląska ale z linii czarnej przybyłej tam niedawno w osobach kilku oficerów z wojskowych garnizonów.

B. Linia na Gross Kreutz od 1604 do 1801 - wymarli w 1801 r. jako ostatni „gałęzi czerwonej”. Pałac w Gross Kreutz zachował się.

Gałęż czerwona otrzymała w okresie swego bogactwa i wpływów na dworze w 1616 r. dziedziczny tytuł Podczaszego Marchii Brandenburskiej - „Erbschenk der Kurmark Brandenburg”. Następnie tytuł ten przepisano w 1801 r. na linię Genshagen z gałęzi białej. Jest to tytuł honorowy, należący do najstarszego w rodzie. Tego typu tytuły dziedziczne były rozpisane wg księstw np. marszałkowie Pomorza to hrabiowie Flemming i otrzymały je zamożne, wpływowe rodziny.

Linia czerwona to najbardziej nobliwa część rodziny Hake. Mieli zasobne majątki ziemskie a w życiu prywatnym specjalnie afer nie mieli, poza jednym przypadkiem Hansa Georga, który w 1654 r. zabił własną żonę ale został za to przez kata w Berlinie torturowany i łamany kołem na śmierć. Byli to ziemianie i czasem dworscy urzędnicy. Jest to rodzina najmniej związana z wojskiem. Dopiero w XVII - XVIII w. przedstawiciele linii czerwonej zaczęli wstępować do wojska. Około 10 z nich zginęło w bitwach czym się przyczynili do wymarcia gałęzi tej rodziny. W życiu rodzinnym nie widać rozwodów ani nieślubnych dzieci.

Portrety trumienne z kościoła w Kępsku (Schönborn) koło Swiebodzina.

Po lewej stronie odwrocie portretu Otto Ernesta Hake (Hacke) zm. 1696 r., po prawej portret Rudolfa Hake zm. 1667 r.

B. Gałąź Czarna (Schwarzer Stamm)

Początki tej linii zaczynają się w Klein Machnow i Stahnsdorf pod Berlinem gdzie osiedli od 1400 i byli tam aż do wypędzenia w 1945 r. Główna gałąź wymarła w połowie XVIII w. i przepisała majątek na boczną gałąź rodu z Flatow, która kiedyś wyszła z Klein Machnow. Właściciele Klein Machnow wymarli w linii męskiej w latach 60 XX w.

Od linii Klein Machnow pochodzą:

1. Linia na Dallgow, (1435 - 1643) wymarła.

2. Linia na Geltow, (1441 - 1663) wymarli na Geltow. Od niej linia Flatow. (Uwaga - nie mylić tej miejscowości z niemiecką nazwą Złotowa)

3. Linia na Flatow, koło Kremmen (1614 - 1797), z której jedna gałąź odziedziczyła w XVIII w. Klein Machnow (po starszej gałęzi) i mieszkali tam do 1945. Potomkowie linii Flatow istnieją do dziś w Niemczech i również gałąź białostocka do niej należy. Są to jedyni przedstawiciele „czarnej gałęzi” w XX i XXI w. Z tej rodziny m. in. generał Karl v. Hake (ur. Flatow 1769, zm. 1835) pruski minister wojny.

Z Flatow pochodzi linia Draulitten koło Pasłęka (Preussisch Holland) gdzie mieli jeszcze majątki ziemskie podane poniżej.

Linia na Draulitten (Drulity) k. Pasłęka (1788 - 1816), Dargau (Dargowo) (1788 - 1831), Pinnau (Piniewo) (1788 - 1816), Talpitten (Talpity) (1788 - 1816) a także później Gross Kanthen (Kanty) k. Ostródy a potem Bergfriede (Barkweda) k. Olsztyna od 1912 do 1944. Istnieją po nich potomkowie do dziś.

Z tej linii Adolf v. Hake (1790 - 1858) pierwszy wieloletni starosta powiatu Pasłek, później oficer brytyjskiej Legii Cudzoziemskiej w Południowej Afryce, założył tam miasteczko Berlin. Wydał też tomik swoich wierszy. Jego syn też Adolf v. Hake (1817 - 1882) zaślubił w Gnieźnie w 1845 r. Joannę v. Vietinghoff. Ich syn Fryderyk ur. w Poznaniu w 1846 r. Gustav (zm. 1879) właściciel dóbr (w l. 50 - 60 XIX w.) Gross Kanthen (Kanty) k. Ostródy.

Z linii Flatow pochodzi także linia na kilku majątkach w Meklemburgii w XVIII w. ale wygaśli.

C. Gałąź biała (Weisser Stamm)

1. Linia na Bornim (1470 - 1663), wygaśli. Z niej gałąź Stülpe:

2. Linia Stülpe (1537 - 1648) wygaśli na tym majątku. Z niej odnoga austriacka a także linia na Petkus oraz linia Genshagen - istniejąca do dziś, podane niżej.

a. Linia austriacka - ok 1550 r. Ernest H. z przyczyn religijnych wyemigrował do katolickiej Austrii. Część potomków otrzymała tytuły baronów Rzeszy (Reichsfreiherr) i używali nazwiska „Hagken”. Wymarli w 1835 r. Istniała też gałąź szlachecka nosząca nazwisko „Hack”. Ostatni z tego austriackiego rodu rotmistrz Emanuel Ritter von Hack zmarł w latach 60 XIX w. Baronowie mieli nieprzerwanie aż do wymarcia majątki ziemskie a gałąź nieutytułowana straciła je na pocz. XIX w. Z tej rodziny Joseph Anton von Hack zm. 1764, doktor filologii i świętej teologii, prałat i kustosz katedry św. Stefana w Wiedniu, najważniejszego kościoła w tym mieście i państwie.

b. Linia Petkus (1591 - 1782) wymarła w 1889 r. Petkus leżał na pograniczu brandenbursko - saskim. Z tej linii Hakowie obywatele Saksonii - w tym 3 generałów w XIX w.

c. Linia na Genshagen, gdzie mieszkali od 1654 r. do 1838 r. Z nich generał Levin Friedrich v. Hacke (1713 - 1785) od 1769 r. dowódca 5 Infanterie Regiment w Szczecinie, od 1781 r. komendant Szczecina. Był też Hans Albrecht (1749 - 1821) w okresie napoleońskim komendant twierdzy Świdnica na Śląsku. Wyłącznie z linii Genshagen są obecnie jedyni żyjący w Niemczech potomkowie białej gałęzi. Kilku przedstawicieli tej linii wyemigrowało do USA pod koniec XIX w. gdzie mieszkają do dziś.

Obecnie odremontowany pałac w Genshagen k. Berlina jest siedzibą „Fundacji Genshagen” - (Stiftung Genshagen) mającej prowadzić dialog między dwoma sąsiadami Niemiec - Francją i Polską. Stąd strona internetowa tej fundacji jest prowadzona w tych dwóch językach.

Boczną linią od Genshagen jest gałąź rodziny zatwierdzona w prawach

szlacheckich w 1924 r. Jej protoplasta to Johann Friedrich ur. 1747, którego ojciec Hans Friedrich III jako kawaler spłodził z córką nauczyciela z Genshagen. Johann Friedrich używał nazwiska v. Haack potem v. Hack a w końcu v. Hacke. Jego potomkowie również przez kilka pokoleń pisali się „v. Hacke” i byli uważani za pełnoprawną szlachtę, żenili się w swej sferze. Sprawa nieślubnego pochodzenia została zapomniana. Dopiero po upadku monarchii, być może na skutek odkrycia tego przez badaczy, postanowiono po 170 latach uregulować stan prawny i w 1924 r. Związek Szlachty Niemieckiej i komórka do spraw nazwisk szlacheckich przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych uznała zasadność używania partykuły „von”. Potomkowie tej gałęzi żyją w RFN i USA.

V. Sprawy obyczajowe

Należy też wspomnieć o mało znanej w Polsce tradycji nadawania swojego nazwiska (bez partykuły „von”) dzieciom ze związków poza małżeńskich przez szlachtę w Niemczech. Dzieci zrodzone z takiego konkubinatu nosiły nazwisko po ojcu ale nie były stanu szlacheckiego i nie dziedziczyły majątku ziemskiego. Do końca XVII w. a czasem do pocz. XVIII w. szlachta o nazwiskach nie odmiejscowych tylko „przezwiskowych” typu Wolff czy Hake nie nosiła partykuły „von” więc nawet ojciec z synem nosili takie same nazwiska. Nieślubni potomkowie mogli zamiast ziemi otrzymać środki pieniężne lub np. cenne przedmioty. Generalnie zdecydowana większość nieślubnych dzieci przypadła w rodzinie Hake na przedstawicieli tzw. czarnej linii z Flatow z jej odnogami.

Dobrym tego przykładem jest szlachcic Joachim Otto Hake (ok 1610 - 1673) z linii Flatow, który po śmierci żony szlachcianki, zostawił synom swoją wieś i kupił zagrodę chłopską we wsi Hakenberg (nazwa wsi raczej nie pochodzi od tej rodziny) i tam z konkubinatu z chłopką miał dzieci. Był to syn Hans miejskowy wolny chłop i córka Dorothe. Tenże chłop Hans Hake zaślubił krewną, szlachciankę Ottilie Katharine Hake córkę Dietloffa II z majątku Flatow ! Ich potomkowie o nazwisku Hake (Hacke) byli jednak stanu wolnych chłopów. W swojej monografii rodu Hake autor tego nie

podał informując jedynie o nieślubnym synu Hansie a następnie przy szlachciance pannie Hake podał iż wyszła za jakiegoś nieznanego Hansa Hake. Dopiero artykuł naukowca z 1942 r. wyjaśnił te rodzinne sensacje. (5) Ta informacja pokazuje jak wyglądało życie codzienne szlachty i chłopów. Okazuje się że w Niemczech już w XVII w. nieślubne dziecko szlacheckie mogło nosić nazwisko ojca ale nie być stanu szlacheckiego co nie przeszkadzało takiemu wolnemu chłopu żenić się ze szlachcianką i to wcale nie biedną. To pokazuje jak odmienna była niemiecka wieś od polskiej. Chłopi niemieccy żyli na wyższym poziomie materialnym i często umieli czytać i pisać co w Polsce na wsi było rzadkie. Na terenach polskich do XX w. zazwyczaj dziecko poza małżeńskie nosiło nazwisko matki. Także często nieślubne dzieci szlachty polskiej do 1945 r. były oddawane do innych rodzin na wychowanie pod zmienionym nazwiskiem.

Kolejnym przykładem takiego nieślubnego dziecka z dalszymi rodzinnymi perturbacjami była ur. w 1752 r. Charlotte Friederike Haack. Zrodziła się ona z ojca Erdmanna Friedricha v. Hake (Haack) (1716 - 1774) z Flatow, który otrzymał od krewnego główną siedzibę rodu wieś Klein Machnow. Charlotte była jego dzieckiem kawalerskim. Urodziła ona w 1778 r. (również będąc w związku pozamałżeńskim) generałowi Christophowi Friedrichowi von Mosch - syna Wilhelma Augusta, który został uznany przez ojca i potwierdzono mu szlachectwo w 1787 r. (6) Na ogół takie uznanie odbywa się poprzez ślub. W tym przypadku jego rodzice pobrali się dopiero 7 lat po fakcie uznania ojcostwa. To pokazuje jak w dawnych protestanckich Niemczech potrafiono lekceważyć wśród szlachty małżeństwo.

Takich nieślubnych potomków rodziny Hake w XVIII i XIX w. noszących nazwisko po ojcu było kilkunastu. Najwięcej z linii czarnej, szczególnie Flatow i jej odgałęzień. Pruska heroldia czasem na drodze legitymacji i uznania przez ojca, (jeśli potomek miał wykształcenie lub dobry zawód) pozwalała na dopisanie do nazwiska partykuły „von”. W 1854 r. ukazało się pruskie prawo że poprzez ślub można uznać szlachectwo swego nieślubnego syna z kobietą, z którą się zawiera małżeństwo.

Dalszym ciekawym przykładem będzie Friedrich Wilhelm (1774 - 1840) z Flatow, porucznik w garnizonie Soldin (Myślibórz) na Pomorzu. Kupił dobra

ziemskie Speck (Mosty) k. Szczecina w 1805 r. Z powodu ciężkich czasów napoleońskich, przemarszu wojsk a może i kłopotów z zarządzaniem w 1810 r. sprzedał dobra ze stratą 2500 talarów. Sumę wówczas dużą. Rozwiódł się z pierwszą żoną w 1812 r. i związał z kobietą z którą spłodził nieślubnego potomka - Hermanna ur. w 1813 r. Ojciec czynił starania co do uznania synowi pełnych praw szlacheckich ale napotkał trudności. Ożenił się też ze swoją konkubiną ale po kilku latach rozwiódł. Z niewiadomych przyczyn opuścił Prusy i zamieszkał w Austrii. Nie ma informacji co tam robił. Wygląda to na wyjazd trochę przymuszony. Zmarł w Graz. Jego syn Hermann podróżował za to dużo - był w Belgii, Francji, Szwajcarii. Wzorem reszty członków rodziny został zawodowym wojskowym ale też co typowe dla przedstawicieli tej rodziny często się przemieszczał. Zapisał się do pułku pretendenta do tronu Włoch Don Carlosa w Capui. W 1837 r. opuścił armię włoską bo był protestantem. Zmarł pod Berlinem w 1845. (7)

Ciekawe jest to, że córka legalna, wyżej wspomnianego Fryderyka Wilhelm z jego pierwszego małżeństwa - Paulina (ur. Speck [obecnie Mosty] 1807) jest na liście osób ściganych z 1840 r. co jest rzadkie w tej sferze.

Kolejną ciekawostką obyczajową była sprawa wdowy po poruczniku Friedrichu v. Hake (1767 - 1804) z linii Flatow, który zwolnił się z wojska i osiadł w Berlinie. Jego żona Luise Dorothea Henriette z domu von Vigny (c. Jeremiasza de Vigny i Doroty von Manteuffel - oboje pochodzili ze starych i znanych rodów) została w 1809 r. pozbawiona szlachestwa za „Winkelkuppelei” czyli stręczycielstwo. W aktach procesowych jest określana jako „Haack” lub „Hacke”. Miała ten „biznes” razem z siostrą, była żoną znanego szlachcica von Calenberga - ostatniego z rodu. (8) Syn tej Luise - Ernst v. Hake (1797 - 1840) w dokładnej monografii autorstwa D. v. Hake nie ma informacji czym się trudził. Czasem autor opuszczał mało „efektowne” zawody lub zawirowania życiowe. Był on żonaty z Amalią Dobrowolską, która używała formy „Dobrowolska” a nie „Dobrowolski” czyli była jeszcze blisko kręgu kultury polskiej i odmieniała nie odmienialne w Niemczech końcówki nazwisk polskich. Nazwisko Dobrowolski w XIX w. przybierali też na terenach polskich neofici.

Również miasto Poznań miało swoich Haków mieszkających tam przynajmniej od lat 30 XIX w. Notowani byli w parafii św Krzyża do lat 60 a potem od 1864 r. przeszli do drugiej ewangelickiej parafii w Poznaniu. Mieszkali na ul. Szyperskiej 5/9 a później pod 13 a także na ul. Wrocławskiej 38 i 39. (9)

Z nich - głowa rodziny Friedrich Wilhelm Martin Hake (ur 9. 01 1810 w Berlinie) urzędnik - „Provinz Steuer Secretair Regierungs Registrator” czyli urzędnik podatkowy w biurze rejencji poznańskiej. Zmarł w Poznaniu 20 III 1873. Zapisywany był jako „Hake” a od lat 60 XIX w. on i jego dzieci jako „von Hake” czyli uzyskał zatwierdzenie szlachectwa poprzez legitymację swego pochodzenia ze związku poza małżeńskiego. Nigdy nie było przypadku uszlachcenia w państwie pruskim osoby stanu mieszczańskiego o tymże nazwisku lub podobnie się nazywającej. Miejsce jego urodzenia - Berlin wskazuje iż pochodził z Brandenburgii od jednego z oficerów lub urzędników działających w tymże mieście.

Tenże F. W. M. v. Hake miał żonę Henriette von Pirch (ur. 1811 Gumbin [obecnie Głobino] k. Słupska, zm. Poznań 3 II 1864 na płuca). Pochodziła ze starej pomorskiej rodziny szlacheckiej. Była córką właściciela dóbr ziemskich. Mieszkała wtedy na ul. Wrocławskiej 38.

Para miała dzieci urodzone i zmarłe w Poznaniu:

1. Gustav (Friedrich Ernst Gustav Ehrenreich) ur. 30 III 1835, zm. 23 XI 1857.
2. Heinrich (Friedrich Carl Heinrich Georg) ur. 1 lub 3 V 1837, zm. 8 III 1872, „Maler und Retoucher”. Jego chrzestni v. Kalckreuth i v. Manstein.
3. Theodor (Friedrich Heinrich Theodor Ehrenreich) ur. Poznań 5 IX 1839, zm. Poznań 14 I 1864, udar mózgu. Chrzestni generał v. Kalckreuth, podoficer Hake, panna Hake, czyli bliscy krewni ale też bez partykuły „von”. W akcie zgonu Theodor ma już partykułę „von”.
4. Emma (Friederike Henriette Pauline Emma), ur. Poznań 6 VII 1842, zm. Poznań 1 VIII 1919. Zmarła jako panna. (10) Emma v. Hake mieszkała przy ul. Wrocławskiej 39 a później przy Szyperskiej 20. Przy tej rodzinie też jest łącznie ok 10 adresów w samym Poznaniu, co jest zgodne z ciągłym przemieszczaniem się przedstawicieli tego rodu z linii czarnej.

Emma v. Hake miała w 1873 r. dwie panny służące - Walerię i Wandę von (!) Topolskie, także jedna z kucharek rodziny Hake nazywała się „von Nitkowska”. Pokazuje to, że osoby stanu szlacheckiego mogły mieć partykułę szlachecką „von” ale być kucharkami lub służącymi u osób tzw „niższego stanu” np bogatego chłopa.

Na zakończenie podaję kolejnych nieślubnych potomków rodziny Hake - członków rodziny uznanych prawnie ale nie umieszczonych w dwu tomowym dziele Dietloff v. Hake, mimo iż byli to oficerowie umieszczeni w drukowanych wykazach obsad personalnych pułków. Znalazłem ich w aktach w Pruskim Tajnym Archiwum Państwowym w Berlinie. Są to : Friedrich Wilhelm v. H (1724 - 1795) kawaler, pułkownik z linii Flatow, który miał konkubinę i pozostawił z niej dwóch synów: Friedricha Wilhelma Hake (1760 - 1833) porucznika artylerii i Friedricha Augusta (1763 - 1833) po którym synowie: Wilhelm (zm. 1840) oficer w Infanterie Regiment (Pułk Piechoty) oraz Friedrich (zm. 1864) major w Grosse Grenadier Regiment. Otrzymali oni potwierdzenie szlachectwa od pruskiej heroldii w 1832 r. (11)

Kolejną możliwością bycia potomkiem rodu ale nie mieć praw szlacheckich (w tym partykuły „von”) było sądowe skazanie za przestępstwa wraz z pozbawieniem szlachectwa. Przykładem tego jest Adolf v. Hake z Drulit pod Pasłkiem. Był wybitną postacią, pisał poezje ale jako starosta powiatowy za nieprawidłowości finansowe został skazany w 1844 r. na więzienie i utratę szlachectwa. Ewentualne dzieci zrodzone po tym fakcie nie były by szlachcicami ale ich starsze rodzeństwo tak. Dobrym tego przykładem był proces sądowy na początku XX w. o bezprawne używanie partykuły „von” wytoczony przez jednego z członków brandenburskiej rodziny von Hake znanemu architektowi Ernstowi Hake ur. w Starogardzie Gdańskim w 1844 r. (12) Prawdopodobnie był synem Adolfa, lub pozamałżeńskim dzieckiem mężczyzny lub kobiety z tejże rodziny.

VI. Majątki ziemskie

Na liście zamieszczonej w dwu tomowej monografii rodu, jest 176 majątków ziemskich należących do rodziny Hake od pocz XIV w. aż do 1928 r. Z tego 73 wsie należały do Haków ponad 50 lat. Jest też kilkanaście majątków będących własnością rodziny przez ponad 100 lat - Schönborn czyli Kępsko, 200 lat - Genshagen, 300 lat - Berge a nawet 500 lat - Klein Machnow i Stahnsdorf.

Okres XVII - XVIII wieku okazał się niełaskawy dla Rodu gdyż z powodu wymarcia całej linii czerwonej oraz kilku gałęzi linii czarnej i białej znacznie zmniejszyła się ilość dóbr ziemskich.

W początkach XIX w. własnością rodu było mniej niż 10 majątków ziemskich licząc jako jeden obszar majątek złożony czasem z kilku wsi. W XIX w. dobra te leżały na terenie Brandenburgii, Pomorza (krótko) Prus Wschodnich (obecnie Polska) i Austrii.

Na początku XX w. do rodziny v. Hake należały już tylko 3 majątki ziemskie: Klein Machnow ze Stahnsdorfem k. Berlina, Bergfriede k. Olsztyna i Beiroda k. Schmalkalden w Turynii.

Poza dobrami ziemskimi przedstawiciele tej rodziny mieszkali głównie jako oficerowie i urzędnicy w XIX w. po miastach Brandenburgii, (Berlin, Gorzów „Wielkopolski”, Strzelce Krajeńskie, Beeskow, Fürstenwalde), Śląska (Świdnica, Legnica, Jelenia Góra, Zgorzelec), Prus Wschodnich (Pasłęk, Olsztyn), Wielkopolski (Poznań, Krotoszyn), Saksonii (Drezno, Schandau, Zeitz). (13)

Przypisy do rozdz. IV, V, VI:

1. „Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Adeligen Hauser, Uradel”, 1937, s. 194
2. „Historisches Ortslexicon für Brandenburg”, Weimar 1983, t. VII, Lebus, s. 161 - 162, 191, 236 - 237, 429
3. *Komtur Ludolf Hake jest wymieniany wielokrotnie w Słowniku Geograficzny Polskiego. 1880 - 1902*, t. 1, s. 862, t. 7, s. 913
4. *D. v. Hake, Geschichte. . . dzieło cytowane*, t. II s. 138 i 291
5. *D. v. Hake, Geschichte, dzieło cyt. t. I* s. 184 i 222. oraz „Archiv für Sippenforschung und alle verwandten Gebiete”, Görlitz 1942 s. 46
6. *Hans von Mosch, „Zur Geschichte der Familie von Mosch”. Niederlausitzer Zweig t. III*, 1997, Gotha Uradel 1937, s. 369
7. *Dietlof von Hake, dzieło cytowane*, t. 1, s. 251 - 252
8. *Geheime Preussische Staats Archiv, Ministerium des Königlischen Hauses 3750/19 i I H Rep. 100.*
9. *Archiwum Państwowe Poznań, Księga meldunkowa domu na Schifferstr. 5/9 (Szyperska) a potem 19. A. P. Syg. 13. 458, s. 20 oraz Księga meldunkowa Breslauerstr. 39, Syg. 15. 981*
10. *Arch. Państw. Poznań, Księga urodzeń par. ewang. Św Krzyża w Poznaniu, z lat 1840 - 43 s. 98*
11. *Geh. Preus. Staats Archiv, Berlin, H VI, nr. 182*
12. *Wzmiankę na ten temat znalazłem kiedyś w czasopiśmie „Der Deutsche Herold” z początku XX w.*
13. *W Poznaniu mieszkał w l. 1860-64, późniejszy generał i autor pierwszej monografii rodziny, Wilhelm Joachim Friedrich v. H. zapisywany w księgach jak to często na terenach polskich bywa bez partykuły „von”. Arch. Poznań, Księga meldunkowa nr. 13. 087. W Poznaniu mieszkała również rodzina Hake opisana na str. 44-45.*

VII. Wykaz rodów szlacheckich o nazwiskach Hake, Hacke itp, istniejących w XIX - XX w., niektóre na ziemiach obecnej Polski.

Rodziny Hake występujące na terenie Niemiec noszą to nazwisko już od końca XII w. a najpóźniej jest odnotowane w Brandenburgii w 1325 roku. Było to najpierw imię lub przezwisko gdyż w najstarszej księdze mitów germańskich „Edda poetycka” w litanii wymieniającej genealogię pewnego władcy jest zdanie - „Hake był nieporównanie najlepszym synem Hwedny”. Edda to staroislandzka księga z IX wieku. (1)

W okresie średniowiecza i renesansu było kilkanaście rodów szlacheckich o nazwisku Hake, Hacke począwszy od Nadrenii i Westfalii poprzez Saksonię, Turyngię, Śląsk i Brandenburgię. Jednakże najwięcej rodzin o tym nazwisku pochodzi z Saksonii i Turyngii.

Wszystkie te rodziny od XIII do końca XVII w. pisały się bez partykuły „von”. Oznacza ona „z”. W przypadku rodzin wywodzących się z miasta lub wsi pisano „von” np „von Hindenburg”.

Natomiast jeśli nazwisko było „przezwiskowe” typu Hirsch (Jeleń) lub Wolf (Wilk) do drugiej połowy XVII w. lub nawet w początkach XVIII w. nie stosowano partykuły „von”.

Rody o nazwisku Hake posiadały różne herby jak np rodzina Hake z zamku Scheventorf koło Osnabrück, w Westfalii, (który miała od XIV do XVII w.) pieczętowała się 3 hakami ale innego kształtu niż w herbie brandenburskiej rodziny. Wokół tego zamku napisana jest legenda o pewnej kobiecie. W XVII w. mieszkała tam Anna Hake, która zakochała się w leśniczym lub knechcie. Rozgniewany ojciec kazał ją żywcem zamurować. W XIX w. rzeczywiście znaleziono w lochach stary szkielet. Uwięziona przekleła rodzinę i zamek. W istocie w ciągu pół wieku rodzina wymarła. Jest drukowana powieść o tym.

1. Hrabiowie von Hacke (Graf von Hacke) ich nazwisko pojawia się w genealogii saskiej już w 1204 roku jako „Tidricus Hacke Burgmann von Wettin”. Mieszkali w Saksonii. W XVII w. przenieśli się do miasteczka Stassfurt, gdzie prowadzili kopalnie soli potasowych, a w XVIII w. mieli też karczmę. Jedyiny ich syn Hans Christoph Friedrich v. Hacke - ostatni wówczas z rodu pojechał do Berlina leżącego w Królestwie Prus, szukać zarobku na dworze lub wojsku. Ponieważ w okolicach Berlina od średniowiecza była znana wojskowa rodzina Hake herbu Trzy Haki przyjęto go biorąc za krewnego tej rodziny. Bardzo polubił go młody następca tronu, późniejszy Fryderyk II, który w pierwszych tygodniach swego panowania (1740 r.) dał mu tytuł hrabiego i nowo utworzony order Pour le Merite. Ożenił go też król bogato z jedynaczką, córką właściciela wielu wiosek i miasta Penkun na Pomorzu, nowo uszlachconego von Creutzta.

Rodzina posiadała majątki ziemskie na terenie Brandenburgii, Pomorza i Śląska do 1945 roku. Na początku XX w. hrabia Erich dostał w posagu od żony duży renesansowy zamek na Dolnym Śląsku - Alt Warthau (Warta Bolesławiecka) koło Bolesławca. Zamek doprowadzono do stanu ruiny w latach 1945 - 1989 - ukradziono z niego piece, kominki, podłogi, drzwi, powyrywano detale architektoniczne itd. Obecny właściciel zabezpieczył ruiny i powoli odnawia ale jest to praca na wiele lat i nigdy się nie odtworzy starych wnętrz bo nie ma fotografii.

Ostatni właściciel - hrabia Wilhelm ożenił się w 1937 r. z nie szlachcianką, ślązaccą Lydią Jelitto i miał jedynego syna Haco. W 1945 roku uciekli na jednym konnym wozie i osiedlili się w USA. Tam pod wpływem pobożnej matki młody hrabia Haco został protestanckim pastorem i odciął się od arystokracji. Będąc wraz ze swoim synem Erikiem jedynymi hrabiami Hacke nie chcą uczestniczyć w życiu Związku Rodowego mieszkając w małym amerykańskim miasteczku. Niedawno hrabia Eric ukończył prawo.

Ich pierwotny herb to w srebrnym polu dwa pasy na ukos z gwiazdami a nad nimi lew. Przy nadaniu tytułu hrabiowskiego dodano do tarczy pół orła pruskiego a gwiazdy zamieniono na kule. W hełmie mają pięć sztandarów a w drugim hełmie dodanym w 1740 r. parę orlich skrzydeł. (2)

2. Baronowie von Hake (Freiherr von Hake) z okolic Hameln w Dolnej Saksonii. Najstarszy dokument podaje Burcharda i Hermanna Hake z 1256 roku. Przynajmniej od 1307 roku posiadają wieś Ohr, w której mieszkają do dziś. Od 1310 r. mają też Buchhagen aż do obecnych czasów. Także pałac w Diedersen jest od XVI w. nadal zamieszkały przez tę rodzinę. W XIX w. zbudowali piękny neogotycki zamek w Hasperde. W 1891 roku otrzymali urzędowe potwierdzenie dawno już używanego tytułu barona.

Mają w herbie pionowo ustawione dwa czarne haki na srebrnym polu, takie same jakie ma brandenburska rodzina Hake, mająca trzy haki na tarczy. W hełmie jest para haków pomiędzy parą orlich skrzydeł. Ze względu na zbliżony herb i taką samą pisownię nazwiska jest możliwość wspólnego pochodzenia z brandenburską rodziną v. Hake. (3)

3. Baronowie von Hacke (Freiherr von Hacke) pochodzą z Turynii, pierwszy protoplasta to Theodoricus Hake wymieniony w dokumencie z 1237. Mieli majątek Hackpfüffel k. Sondershausen. W XVII w. przeszli do Palatynatu gdzie w Düsseldorfie w 1692 roku nadano im tytuł barona.

Pierwotnie byli zamożni, mieli wielkie pałace np w Schweinspoint i Trippstadt ale pod koniec XVIII w. w wyniku wieloletniego procesu sądowego o majątek i być może innych okoliczności stracili majątki ziemskie.

W XIX w. mieszkali w miastach - głównie w Monachium i Passau, czasem w Austrii, będąc oficerami lub urzędnikami. Od końca XIX w. zaczęli się wżeniac w rodziny mieszczańskie. Jedna gałąź już przed pierwszą wojną przestała przysyłać dane o rodzinie do tzw Almanachu Gotajskiego i zniknęła a druga gałąź w Monachium mając żony i matki mało wykształcone i źle się czujące w tzw „wielkim świecie” zerwała po II wojnie kontakty z arystokracją i Związkiem Rodowym.

Ostatni baron Hacke zmarł w Monachium na początku XXI wieku. W rozmowie z piszącym te słowa stwierdził, że „niewiele wie o swej rodzinie, nie chce wiedzieć i nic go nie obchodzi”.

Ich herb to dwa pionowo ustawione łuki tarczy na srebrnym polu. Na

starych renesansowych pieczęciach są to jednak dwa haki ale bez łukowatych zawinięć, coś bardziej przypominającego zwierzęce kły. W hełmie jest para takich łuków tęczy i mały pióropusz w środku. (4)

4. Rodzina von Hake (również do 1 połowy XIX w. pisownia „Hacke”) pojawiła się w Brandenburgii po raz pierwszy w dokumencie z 1325 r. w osobie rycerza Hake z zamku Lebus (po polsku Lubusz) po lewej stronie Odry. Prawdopodobnie był to przybysz z zachodnich terenów Niemiec, z Saksonii lub Turynгии. Część rodzin szlacheckich Brandenburgii pochodziła z miejscowej elity a część od rycerzy przybyłych z Zachodu.

Ta rodzina w XVII - XIX w. bardzo liczna i rozgałęziona podzieliła się na trzy linie: czerwoną (wygasła w 1801 r.), białą i czarną. Potomkowie tych linii istnieją do dziś ale jest ich już niewiele. W XIV - XX w. mieli majątki na terenie Brandenburgii, od poł. XVI w. do 1 poł. XIX w. w Dolnej i Górnej Austrii, od końca XVI w. do końca XVIII w. na Dolnym Śląsku a w XVIII - XIX w. też w Meklemburgii i Pomorzu. W Prusach Wschodnich (pod Olsztynem) byli do 1944 r. W wyniku konfiskat w 1945 r. utracili ostatnie trzy majątki ziemskie we wschodnich Niemczech.

Gałąź linii białej z Bornim osiadła w XVI w. w Austrii i dostała tam w jednej linii tytuł barona w 1702 roku, nosząc nazwisko „Hagken” Barono wie w Austrii wymarli w 1835 r., a odnoga szlachecka austriacka wymarła ok 1865 r. pisząc się „von Hack”.

Z ciekawych miejscowości należy wymienić Kleinmachnow (do lat 30 XX w. - Klein Machnow) koło Berlina siedzibę tzw linii czarnej od 1400 do 1945. Do 1943 był tam renesansowy zameczek, pałac z końca XVIII w i Hakeburg z 1907/08 roku. Obecnie istnieje tylko Hakeburg. Jest też tam gotycki kościół z nagrobkami z XVII - XX w. Niedaleko Berlina stoi pałac w Genshagen siedziba tzw linii białej w XVII - XIX w. W kościele tamże jest kilkanaście tablic nagrobnych. W Gross Kreutz na zachód od Berlina jest dwór tzw linii czerwonej zbudowany w XVIII w. a w pobliskim kościele są nagrobki rodzinne. W Drulitach k. Pasłęka można zobaczyć odnowiony dwór ale zbudowany już po opuszczeniu majątku przez rodzinę Hake.

Generalnie rodzina Hake nie ma szczęścia do rezydencji bo większość z nich uległa zniszczeniu i likwidacji już w czasach pokoju po drugiej wojnie ale również przez wieki w XVIII - XIX w. Przyczyną były pożary albo rozbiórka budynku. Np dwór w Bergfriede (Barkweda) pod Olsztynem podpalony w 1946, Schönborn (Kępsko) pod Świebodzinem, podpalony po zakończeniu działań wojennych w 1945, w Berge k. Nauen i Flatow k. Kremmen, dworów już nie było na pocz. XX w.

Dotyczy to również budynków po miastach Niemiec i Polski. Kiedyś chciałem obejrzeć domy w których w XX w. mieszkali niemieccy Hakowie w Paryżu i Mediolanie i wszystkie cztery budynki już nie istniały. Jakby jakieś fatum krążyło nad tymi siedzibami. To samo dotyczy Białegostoku gdzie na długiej ul. Warszawskiej w czasie II wojny zniszczeniu i nie odbudowaniu uległ tylko jeden dom - rodziny Hake.

W herbie mają trzy czarne haki na srebrnym polu, takie same jak rodzina baronów Hake z okolic Hameln tylko, że tamci mają dwa haki w herbie. W hełmie powinny być trzy haki takie jakie są na tarczy w wersji jeden wygięty w lewo, drugi na prawo a środkowy wygięty do przodu. Ponieważ trudno było pokazać środkowego haka wygiętego do przodu, rysunkowo zamienił się on w . . . gwoźdź. Na ogół używano w hełmie haki odwrócone zagięciami do dołu co jest heraldycznie nieprawidłowe skoro haki na tarczy są zagięciami do góry. Linia polska używa wersji prawidłowej. (5)

5. Rodzina von Hagke dawniej Hake. Pochodzą z Turynгии. Najstarszy dokument o nich pochodzi z 1266 roku i wymieniony jest Henricus Hake. Przez kilka pokoleń jako ministeriałowie mieszkali na zamku Sachsenburg i sąsiednim Hackenburg. Od XVII w. zaczęli się pisać Hagke. Posiadali wieś Schilfa w Turynгии od XIV w. gdzie mieszkali do 1945 roku i uciekli z niewielką ilością dobytku. W 1948 roku pałac wysadzono w powietrze w ramach likwidacji pamiątek po szlachcie na terenach Niemiec Wschodnich będących pod okupacją radziecką. W tym miejscu stoją teraz obory.

Herb tej rodziny: Na tarczy w błękitnym polu dwa skrzyżowane srebrne klucze a w hełmie para orlich skrzydeł. (6)

6. Rodzina von Haacke, do początku XIX w. pisana Hake, Hacke. Pojawiają się w Turynii późno bo około 1650 roku. Być może jakiś mieszczanin tego nazwiska został uszlachcony lub pierwszy przedstawiciel był nieślubnym synem szlachcica Hake albo panny Hake? Założyciel rodu to nieznanych rodziców - Wilhelm Ruprecht v. Hacke (1627 - 1704) z majątku Königerode w górach Harzu. Był żonaty z Sophie Magdaleną v. Zeutsch, której siostra Christiane Eleonore jako żona księcia Anhalt była babką carowej Rosji Katarzyny II. Czyli Wilhelm Hake był szwagrem księcia z rodziny panującej i był nieznanego pochodzenia? Być może był nieślubnym synem kogoś z wyższej arystokracji, któremu nadano popularne wśród szlachty saskiej nazwisko Hake? Jeszcze w XVIII w. koligacje były bardzo ważne i szwagrem panującego księcia nie wybrano by przypadkowej osoby, bo małżeństwa były aranżowane przez rodzinę a młodzi nie mieli prawa wyboru współmałżonka, szczególnie kobiety.

Jednakże w tym czasie (1686) w księstwie Anhalt został podniesiony do stanu szlacheckiego kanclerz Heinrich Hake. Otrzymał taki sam herb jaki miał wymieniony Wilhelm. Niestety jego pochodzenie też jest nieznanne. Być może Wilhelm Ruprecht był jego bratem?

Wszyscy żyjący w XIX - XX - XXI wieku przedstawiciele rodu Haacke są również potomkami brandenburskiej rodziny Hake herbu Trzy Haki bo Adam Friedrich v. Hake (ur. 1685) syn wyżej wymienionego Wilhelma Ruprechta zaślubił M. E. v. Hake z Petkus i mieli liczne potomstwo. Pierwszą żoną wymienionego Adama Friedricha v. Hacke była hrabianka Solms - Baruth z magnackiej, (później książęcej rodziny) i ten wysoki mariaż jak na nieznaną rodzinę jest podejrzany. W czasach feudalnych starożytność rodu to była podstawa a ślub hrabianki z człowiekiem, którego dziadek jest nieznanym jest co najmniej dziwny. Jeśli jednak ten „pierwszy” Hake był nieślubnym synem jakiegoś arystokraty to w takich przypadkach potomkowie osoby urodzonej „z lewego łóża” nie mieli problemu „wejść na salony”, bo to było powszechne.

Na początku XIX w. część rodziny wymiera a reszta traci wszystkie majątki. Zamieszkali w miastach żeniąc się wyłącznie z nieszlacheckimi rodzinami. Przyjęli wtedy pisownię Haacke częstszą wśród nazwisk miesz-

czańskich. W XIX w. mają już zawody typu - leśniczy, rolnik na kilkunastu hektarach, celnik czy rewizor napraw tramwajów. Posiadali też mały zakład produkcyjny. Zwracam uwagę, że wszyscy oni mieli w XVIII w. pradziadka - szwagra panującego księcia, którego siostra żony miała wnuczkę - carową Rosji! To pokazuje jak po stu latach można zmienić stan społeczny i obniżyć status materialny a nawet zapomnieć o pochodzeniu.

Ta rodzina nie została zaproszona do Związku Rodowego w 1901 roku. Byli zbyt mieszczańscy i mało światowi. Dopiero po wojnie zostali do niego zapisani w 1962 r.

Herb mają ze środkową belką w poprzek tarczy. W górnej części tarczy 3 gwiazdy w pas a na belce trzy żółędzie w pas. W hełmie para piór i między nimi gałązka z żółędziami. Herb stylistycznie jest późniejszy niż herby średniowieczne czy renesansowe. (7)

7. Rodzina von Hocke (pierwotnie Hake, Hacke) pojawia się też na Śląsku w 1294 r. w osobie Fritsche Hake, który ręczył księciu głogowskiemu Henrykowi swym majątkiem Rochlitz w legnickim. (8) Zachował się rysunek pieczęci z 1300 roku Henryka Hake (Hacko) z wizerunkiem herbu. (9)

Najpierw rodzina zmieniła w wieku XVI pisownię nazwiska ze średniowiecznego Hake na Hacke a potem w XVI - XVII w. zmienili (pewno śląsko gwarowo) pisownię z Hacke na Hocke. Później też niektórzy pisali się „Hock”.

Ta śląska rodzina dostała w niektórych gałęziach trzy razy tytuły baronów - 1686, 1722 i 1762 roku.

Pierwotnie byli bardzo rozrodzeni, mieli liczne majątki ziemskie i pałace. Ich główne siedziby to m. in. Thomaswaldau (Tomaszów Bolesławiecki k. Bolesławca) w rękach rodu od XV w. do końca XVII w. obecnie pałac w ruinie. Posiadali także Mühlgest (Miłogoszcz k. Lubinia) obecnie po 1945 r. pozostały tylko fundamenty pałacu oraz Gläsersdorf (Szkłary k. Polkowic). Kolejną rezydencją był pałac w Konradswaldau (Wroniniec k. Góry Śląskiej) kupiony przez Krzysztofa barona von Hocke w 1772 roku

od wdowy po Klausie Ludwiku v. Hake (Hacke) herbu Trzy Haki, komendancie Głogowa, co może dla badaczy być mylące i mogą być traktowani jak jedna rodzina. Pałac istnieje ale po 1945 r. rozebrano ozdobny portal wejściowy z kolumnami i schodami.

Pod koniec XVIII w. wszystkie gałęzie baronowskie wymarły. Z linii nieutytułowanej w latach 20 XIX wieku istnieli tylko potomkowie Sigmunda von Hocke (1771 - 1831), starosty powiatowego, dziedzica Aslau (do 1809) i Poselwitz k. Legnicy. Jego potomkowie w II poł. XIX w. zubożeli i po 6 wiekach przebywania na Śląsku - łącznie około kilkanaście osób o bliższym lub dalszym pokrewieństwie, przez okres dwudziestu lat opuszczali te ziemie przenosząc się do zachodnich części Niemiec a najwięcej wyjechało do USA. (10)

Przedstawiciele tego rodu nie zostali zapisani do Związku Rodowego i po 1900 roku nie występują w publikacjach niemieckich.

Mieli w herbie na srebrnym polu ukośny czerwony pieniek z sękami a w klejnocie czyli nad hełmem para sierpów a między nimi pióropusz koguch piór. Czy te sierpy to nie były kiedyś haki jak nosili nazwisko Hake?

VIII. Związek Rodowy

W dniach 27 - 29 września 1901 roku w Erfurcie zebrali się przedstawiciele żyjących rodzin szlacheckich noszących nazwisko Hake (i jego odmiany) celem zorganizowania Związku Rodowego. Nosi on nazwę „Verband der Herren, Freiherren, Grafen von Hake/Hacke/Hagke” czyli „Związek Panów, Baronów, Hrabioów Hake/Hacke/Hagke”. Ma on na celu konsolidację rodzin, wydawanie monografii rodów (nie kontynuowane po II wojnie) oraz publikacja raz w roku czasopisma informacyjnego o członkach rodzin, wspieranie uboższej młodzieży, organizowanie co dwa lata spotkań itp. Do związku przyjęto pruskich hrabiów Hacke, baronów bawarskich Hacke, baronów hanowerskich Hake, brandenburską rodzinę Hake i turyngską rodzinę Hagke. (11).

Po drugiej wojnie w 1962 r. przyjęto jeszcze rodzinę Haacke rodem z Turynгии a w 2002 r. (po sprawdzeniu w archiwach), przedstawiciela polskiej gałęzi brandenburskiej rodziny Hake w osobie Witolda Hake.

Obecnie w Związku Rodowym nie ma już bawarskich baronów z powodu ich wymarcia a także pruskich hrabiów z powodu ich braku zainteresowania i zamieszkiwaniu w USA.

Przypisy:

1. „Edda poetycka”, Wrocław 1986, s. 161
2. „Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Gräflichen Häuser, Theil A”, Gotha 1940, s. 239 - 241
3. „Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser, Theil A”, Gotha 1936, s. 248 - 250
4. „Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser, Theil A”, Gotha 1938 s. 188 - 189
5. „Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Adelligen Häuser, Theil A”, Gotha 1937, s. 194 - 200
6. j. w. s. 194
7. „Genealogisches Handbuch des Adelligen Häuser, Theil B”, Band V, Limburg 1961, s. 87 - 92, „Adelslexicon”, Band IV, Limburg 1978, s. 350., s. 282, H. Banniza v. Bazan, „Deutsche Geschichte in Ahnentafeln”, Berlin 1940, Band 1, s. 282
8. St. Kozierowski, „Obce rycerstwo. . .”, dzieło cyt., s. 40
9. Marian Gumowski, „Pieczęcie śląskie do końca XIV wieku”, w: „Historia Śląska”, Kraków 1936, t. III, s. 332, 345
10. „Jahrbuch des Deutschen Adels”, Berlin 1898, Band II s. 77 - 81
11. D. v. Hake, „Geschichte. . .” dzieło cyt. t. 1 s. 339 - 340

IX. Dane genealogiczne rodziny Hake z Białegostoku i Królowego Mostu

Skróty: „ur” - urodzony, „x” - ślub, „zm” - zmarł

W przypadku używania drugiego imienia zostało ono podkreślone.

Daty dotyczące zaboru rosyjskiego do 1915 r. podane są według tzw. starego stylu.
Należy dodać 12 dni w XIX w. i 13 dni w XX w.

Johann G o t t l i e b Hake (senior) ur. Bierutów?, Nysa?, Otmuchów?, Namysłów?, Brzeg?, ur. ca 1760 - 1775, zm. (Uschütz? obecnie Uszyce) 1819.

żony:

1. x ok. 1800 Anna Rosine Hentschel (Henschel), zm. Simmenau (obecnie Szymonków) + 13 X 1808 („lat 30”).
2. x ok. 1810 Julianna Friederike Charlotta Trautwein, ur. Bierutów? lub okolice, ok. 1778, zm. po 1850 w Królestwie Polskim. (Jej drugi mąż x Uszyce 27 II 1821 Friedrich Wiczorek, ur. ok. 1801, w akcie ślubu: „mąż lat 29 a żona lat 43”).

syn J. G. Hake (seniora) z pierwszego małżeństwa z A. R. Henschel:

- a. Friedrich Hake, (określany jako najstarszy syn) ur. ok 1802, zm. po 1840 mieszkał w Droschkau (obecnie Drożki) k. Kępna

syn J. G. Hake (seniora) z drugiego małżeństwa z J. F. Trautwein:

- b. Johann G o t t l i e b Hake, ur. Uschütz (Uszyce) k. Byczyny 30 V 1817, zm. Skorupy (obecnie Białystok) 22 X 1891 (zm. na zapalenie płuc).

żony:

1. x 1844 Auguste Justine Wellmann, ur. 1824 r., zm. (Białystok?) 11 IX 1866.
2. x Białystok 10 II 1873 Antonina Koc herbu Dąbrowa, ur. 1855 (Białostoczek?, Choroszcz?) zm. po 1918, Rodzice Maciej Koc i Bogumiła Kulikowska herbu Drogomir.

Dzieci Gottlieba Hake (1817 - 1891),

z pierwszego małżeństwa od I do VI

- I. Bertha (Berta) Mathilde Hake, ur. Białystok 11 IX 1845, zm. Dojnowo (obecnie Białystok) 12 VIII 1919
x Białystok 7 I 1867 Edward Kramm, ur. Gródek 5 IX 1842, zm. Dojnowo 18 II 1910 (Ich 11 dzieci w osobnym drzewie poniżej.)
- II. Wilhelm T h e o d o r (Teodor) Hake, ur. Białystok 23 II 1849, zm. Białystok 20 II 1922
x Supraśl 26 X 1874, Bertha Leissger (Leissiger), (ojciec - Julius) ur. Görlitz 1855, zm. Bawaria (Monachium?) 1931.
- dzieci: (od 1 do 5)
1. Wanda Hake, ur. Skorupy (obecnie Białystok) 24 IX 1876, zm. Berlin 1919 - 1920 x Białystok 27 I 1919 Ludwig Erich Heinrich Sonnek, ur. Leobschütz (Głubczyce) 1877
 2. Carl Hake, ur. Białystok 29 IX 1877, zm. 30 IX 1877
 3. Oscar Hake, (Hack) ur. Białystok 1 V 1879, zm. München 10 IX 1944.
x Białystok 26 XII 1910 Wanda Emilie von Schipper, (ojciec - Eduard) ur. Supraśl 14 V 1886, zm. Bad Toeltz (Bawaria) 7 V 1971.
synowie:
 - a. Eugen Eduard Hake, ur. Białystok 29 XI 1911 r., zm. w RFN ok 1996 (dwukrotnie żonaty, jedna córka)
 - b. Walter Wilhelm Hake, ur. Białystok 12 I 1914r., zm. w RFN ok 1991 (trzykrotnie żonaty jeden syn i wnuczki płci żeńskiej).
 4. Elisa Marie Hake, ur. Różany k. Słonima 27 XI 1880
x Ciechanowiec 27 VIII 1906 Aleksander Licharew, (ojciec - Paweł) kapitan 14 ołonieckiego pułku piechoty. Córka Maria. Zaginęła w Rosji po 1917.
 5. Gustav Adolf Hake, ur. Królowy Most 4 IV 1884, zm. Michałowo 23 II 1899.

III. Emilie Hake, ur. Białystok 1 XI 1852, zm. Woroszyły 6 XII 1874, panna.

IV. Auguste Julie Hake, ur. Białystok 2 IV 1856, zm. . .

V. A d o l f Moritz Hake, ur. Białystok 8 XI 1858, zm. Dojnowo (obecnie Białystok) 16 VII 1894

x Michałowo 6 I 1884 Eva Pauline Jenny (zwana Żenia) Bosch, (ojciec - Gottlieb) ur. Uniejów 18 XI 1865, zm. obóz dla uchodźców Niemcy Zachodnie 1944/45 (II voto x Królowy Most 7 X 1899 Adolf Stolz)

dzieci Adolfa od 1 do 5:

1. Emma Auguste Hake, ur. Michałowo 20 XI 1884, zm. l. 50 - 60 XX w. w Gundelsheim k. Bamberg.

x Białystok 14 VIII 1905 August Gustav Richter ur. Usobrnno (Hausbrunn) na Morawach 1 XI 1876, zm. lata 50 - 60 XX w. Gundelsheim k. Bamberg.

dzieci:

a. Jan (Johann Adolf) Richter, ur. Królowy Most 20 I 1908, zm. Czechosłowacja 1945 - zamordowany na ulicy przez cywilów, x lata 30 XX w. Klotylda Jastrzębska z Białowieży. Syn - Edward.

b. Luiza (Luise Auguste) Richter, ur. Królowy Most 1 VIII 1909, zm. Gundelsheim k. Bamberg ok. 1995 Mężowie - 1 x Wilmar Neumann z Michałowa, 2 x N. Strauch z Łodzi. Bezdzietna.

c. Fryderyk (Friedrich Rudolf) Richter, ur. Tołłoczyn gub. mohylewska 1 XI 1912, zginął na U-Boocie, Morze Czarne w l. 1941 - 44. x 26 XII 1937 Jadwiga Lewartowska (ojciec - Józef) ur. Konin 21 X 1920, zm. w Koninie po 1990, dwie córki.

2. Erwin Otto Adam Hake, ur. Królowy Most 8 VIII 1886, zm. Białystok 22 X 1928 (gruźlica)

x Michałowo 30 V 1911 Jadwiga Melita Gloger (ojciec - Rudolf Edward Gloger, dziadek - Ferdynand) ur. Michałowo 10 XII 1890, zm. Białystok 26 X 1938. (dur brzuszny)

dzieci:

- a. Gerda Melita Hake, ur. Królowy Most 17 VIII 1912, zm. Michałowo 11 I 1922.
 - b. Adolf Rudolf Hake, ur. Królowy Most 28 II 1914, zm. Delmenhorst 12 XII 1991. (Po wojnie dwa razy żonaty i dwa razy rozwiedziony - druga żona Jansen z fabrykantów białostockich, zm. bezdzietnie)
 - c. Erna Elisa Hake, ur. Michałowo 5 VIII 1915, zm. po 1980 w RFN x N. N.
 - d. Rita Lilly Hake, ur. Białystok 3 III 1922, zm. po 1980 w RFN, x N. N.
3. Alexander Adolf Hake, ur. Królowy Most 10 V 1888, zm. Nowogródek 4 XII 1918 (grypa hiszpanka)
4. Maria Teodora Hake, ur. Królowy Most 13 XII 1889, zm. Białystok 9 V 1930.

3 śluby Marii Teodory Hake

I voto - Białystok 26 XII 1906 Nicolaus Siegmunt Roop, (ojciec - Jan) ur. Łapy 27 I 1868, zm. Białystok 30 VI 1909 (samobójstwo z depresji i zazdrości), ewangelik.

dzieci z pierwszego małżeństwa:

- a. Jenny Emma (Żenia) Roop, ur. Białystok 18 IX 1907, zm. Gundelsheim k. Bamberg 1986
- b. Jan Roop, ur. 1 IX 1908, zm. Białystok 30 XII 1908

II voto - Mohylew . . . 1910, Anatol Żdanow, (zginął w l. 1915-18), prawosławny.

córka z drugiego małżeństwa:

- c. Tatiana Żdanow, ur. Mohylew 2 IV 1911, zm. po 1945 Dolny Śląsk, x Białystok 4 VIII 1936 Paweł Szumski, (ojciec - Marcin) lat 28.

III voto - Białystok 14 VII 1923 Andrzej Burakowski, (ojciec - Andrzej)
ur. Kolonia Krążek (Kieleckie) 11 I 1891, zm. rozstrzelany przez Rosjan 1939 - 1945, katolik.

synowie - bliźniacy z trzeciego małżeństwa:

d. Jerzy Adam Burakowski, ur. Białystok 29 IX 1925, zm. USA przed 1990.

e. Ryszard Aleksander Burakowski, ur. j.w., zm. Kanada po 1990.

5. Eugenie Elisa Hake, ur. Królowy Most 21 V 1891, zm. Królowy Most 11 III 1896.

VI. Johann Gustaw Hake, ur. Białystok 24 VI 1860, zm. dzieckiem ?

Dzieci Gottlieba Hake (1817 - 1891)

z drugiego małżeństwa z Antoniną Koc od VII do XIII:

VII. Leokadia Hake, ur. Białystok 8 III 1874, zm. dzieckiem?

VIII. Karol Gottlieb Hake, ur. 1876, zm. Białystok 7 VII 1919, (tyfus)
x Białystok 18 VII 1899, Zofia Siedlecka l. 19 (rodzice Adam Siedlecki i Katarzyna Kruszewska)

synowie:

1. Stanisław Hake, ur. 1908, zm. Białystok 1980 x Białystok 6 VII 1933,
Waleria Krasowska (zm. 1945) (rodzice Ferdynand i Maria Świętochowska)

dzieci:

a. Jerzy Hake, dwukrotnie żonaty: dwaj synowie Jacek i Maciej urodzeni w latach 60 XX w. w Gdańsku. Ich synowie ur. w Gdańsku.

b. Janusz Hake, magister wf. zm. 1981 (katastrofa samochodowa), zm. bezdzietnie.

c. Krystyna x Tadeusz Czajkowski, inżynier.

2. Edward Hake, ur. 1915, zm. Białystok 1997 x Białystok 10 V 1941
Leonarda Trzeciak (zm. 2004) (Rodzice Aleksander i Maria Wojeńska)

synowie:

- a. Adam Hake, - kilka córek
- b. Henryk Hake, zm. Białystok 1983 r. x Barbara

dzieci:

- (a). Norbert Hake, ur. Białystok 1970 x Anna Pszczółkowska, córki.
- (b). Małgorzata Hake, x N. Dołęgiewicz

IX. Alfred Edward Hake, ur. Białystok 30 IX 1878, zm. Grodno 16 II 1927 x Białystok 15 V 1905 Waleria Zubrycka, ur. Białystok 26 IV 1882, zm. Białystok 5 IX 1977. (Rodzice Jan Zubrycki i Magdalena Kozłowska)

dzieci:

1. Helena Hake, ur. Białystok 3 XII 1905, zm. Białystok 26 V 1971 x Białystok 30 VII 1935 Witold Olechnowicz herbu Leliwa (ojciec - Jan), zm. Białystok 24 I 1965.
2. Czesław Hake, ur. Białystok 4 II 1907, zm. Poznań 15 XII 2003 x Jelenia Góra 4 II 1961 Julia Huk herbu Radwan ur. Przemyśl 18 XII 1936 (rodzice: Tadeusz Huk ur. Sokołów k. Buczacza 1908 r., zginął Krasiczyn 1944 i Stanisława Kosiba ur. Przemyśl 1909 zm. Przemyśl 1943)

syn:

Witold Czesław Hake, ur. Cieplice Śląskie Zdrój (obecnie Jelenia Góra) 23 IX 1961

dwa małżeństwa:

I x Poznań 21 IX 1991 Ewa Ike-Duninowska herbu Duninowski, ur. Cieplice Śląskie Zdrój 22 VIII 1964, lekarz medycyny, (ojciec - Henryk, dziadkowie: porucznik Stefan Ike, właściciel majątku Dunińów k. Gostynina (w 1918 r. - 13823 ha, a w 1939 r. - 6683 ha) i Zofia Wichlińska z Helenowa. (rozwód 2007)

synowie:

- a. Antoni Maria Hake, ur. Poznań 14 VIII 1992, mgr historii, student filmoznawstwa.
- b. Maksymilian Wendelin Hake, ur. 13 I 1998, student prawa.

II x Kraków 19 XI 2011 Anna Stanisława hr. Konarska, herbu Gryf,
ur. Kraków 30 IX 1976, (rodzice Henryk - mgr inż. rolnictwa,
dr ekonomii i Monika Obniska herbu Jastrzębiec, dziadkowie -
por. Ksawery hr. Konarski (1913 - 1945) wł. Grodowic [linia Du-
biecko] i Tekla Łopacińska herbu Lubicz z Topoli oraz Sarii i Le-
onpola na Litwie.

3. Janina Hake, ur. Białystok 1 IV 1908, zm. Australia po 2000
x 1. Białystok 3 X 1933 Zygmunt Kwiryn Bukowiński, herbu Drogo-
sław, ur. 30 III 1908, zm. (Jelenia Góra?) 2. I. 1977, porucznik WP.
x 2. N. Szczepaniak

córki Janiny Hake:

a. Maria Bukowińska ur. 28 VII 1934, zm. 18 IX 2008, Australia.

b. Magdalena Szczepaniak ur. ok. 1948

X. Bolesław Rudolf Hake, ur. Dojnowo (ob. Białystok) 29 IX 1883, zm. Bia-
łystok 6 III 1900 (ospa)

XI. Paweł Hake, ur. Białystok 27 IV 1887, zm. . . dzieckiem?

XII. Helena Maria Hake, ur. Białystok 9 IV 1889, zm. Pieczurki (ob. Biały-
stok) 13 VI 1889.

XIII. Bronisława Hake, ur. Skorupy (Białystok) 10 VI 1890 r.
x USA ok 1910 Marian Piekalkiewicz. Mieszkali w USA.

X. Potomkowie Berty Hake i Edwarda Kramm właściciele fabryki w Dojnowie k. Białegostoku

Eduard (Edward) Rudolf Kramm, ur. Gródek 5 IX 1842, zm. Dojnowo (obecnie Białystok) 18 II 1910, (jego ojciec fabrykant sukna Karl Friedrich [Międzyrzecz 1803 - przed 1867] mieszkał: Aleksandrów Łódzki, Ciechanowiec, Gródek. Matka - Friederike Wilhelmine Schröter, dziadkowie - Kristian Kramm i Anna Elisabeth May)

x Białystok 7 I 1867 Bertha (Berta) Emilie Hake, córka Gottlieba, ur. Białystok 11 IX 1845, zm. Dojnowo (obecnie Białystok) 12 VIII 1919 (w akcie zgonu: „pozostawiła 2 synów i 3 córki”)

dzieci:

1. Eduard Carl Kramm, ur. Białystok 12 XI 1867, zm. Darnica pod Kijowem 21 XI 1918 (zapalenie płuc).

2. Clara Kramm, ur. Białystok 1 VII 1869, zm...

x Białystok 23 XI 1889 Klemens Broniuszec - Recki herbu Pomian, (rodzice: Józef i Antonina, ziemianie z gub. mohylewskiej), ur. 23 XI 1862, porucznik 61 włodzimierskiego pułku piechoty, z twierdzy Osowiec, katolik. Prawdopodobnie zaginęli w Rosji po 1917 r.

dzieci:

a. Arsenius Broniuszec - Recki, ur. Białystok 14 XII 1890, zmarł 1 IV 1940, w obozie karnym - „łagier” Bielbałtąg (Białomorsko - Bałtycki obóz koncentracyjny - budowano kanał między tymi morzami) 1 IV 1940. Zamieszkały przed aresztowaniem w Kondopoga w Karelii. Aresztowany przez NKWD 29 IX 1937, skazany z paragrafu 58 - 10 - 11 (rozsiewanie wrogich plotek) w dniu 13 I 1938 (info na „ofiaryterroru. pl”)

b. Marta Broniuszec - Recka, ur. Białystok 6 VII 1894.

c. N. Broniuszec - Recka, ur. Białystok 2 VI 1896, zm. 29 VIII 1896.

d. Eduard Broniuszec - Recki, ur. Białystok 29 X 1897.

- e. Helena Broniuszec - Recka, ur. Białystok 4 IX 1904.
3. Annette Kramm, ur. Woroszyły 1873, zm. 9 XII 1907 (gorączka połogowa, dziecko zmarło) x Białystok 28 IV 1907 Julius Adolf Schmidt, (rodzice: Heinrich - fabrykant i Matylda Moebus)
4. Maria Emilia Kramm, ur. Białystok 9 III 1874, zm. po 1917
x Białystok 10 V 1892 Aleksander (ojciec - Włodzimierz) księżę Szachowskiej (Szachowski) ur. Psków 26 VIII 1866. Ich syn - ks. Georgij ur. 1906 r. Zaginęli w Rosji po rewolucji 1917.
5. Paweł (Paul) Kramm, ur. 29 VI 1875, zm. Białystok 31 V 1922 (kiła), fabrykant sukna w Rozalinie.
x Jekaterinodar 4 VII 1904 Maria Heller (ojciec - Karol), zm. Białystok (Dojnowo) 16 XII 1932 (rak).
- dzieci:
- a. Mikołaj Kramm (Nicolaus) ur. Starosielce 28 II 1906, zm. USA lata 70 XX w. x Jadwiga Radziwonowicz.
- b. Berta Matylda Kramm (Bertha Matilde) ur. Michałowo 27 IX 1909, zm. Wałbrzych 25 VI 1985, prowadziła szkołę baletową, x Białystok - Dojlidy 1930 Zygfryd Rydiger
- c. Robert Kramm, ur. Rozalin k. Supraśla 3 XI 1910
x Białystok - Dojnowo 28 II 1933 Józefa Krystyna Głuszkowska ur. 12 III 1906, córka Rita - nauczycielka w okolicy Torunia.
- d. Izabella Kramm, ur. Rozalin k. Supraśla 10 XII 1912, zm. na Dolnym Śląsku w l. 70 XX w.
6. Adolf Gustav Kramm, ur. Białystok 19 II 1877, zm. Witebsk 3 X 1917.
7. Rudolf Julius Kramm, ur. Dojnowo 30 XII 1880, zm. Dojnowo 22 III 1882.
8. Richard Gustav Kramm, ur. Dojnowo 28 II 1882, zm. RFN ok. 1955. Wyjechał z Białegostoku w 1939/40. Oficer armii carskiej.

9. Artur Hermann Kramm, ur. Dojnowo 15 X 1883 (ojciec chrzestny Artur Hasbach) zm. przed 1919 r.
10. Erwin Fritz Kramm, ur. Dojnowo 2 XII 1884 (chrzestny Fritz Frisch junior), zm. Dojnowo 30 XII 1904, samobójstwo 20 latka ze względu na naciski otoczenia z powodu jego miłości do służącej.
11. Elsa Paula Louise Kramm, ur. Dojnowo 11 XI 1886 zm.

W aktach kościelnych jako chrzestna występuje jeszcze Anna Kramm czy to nie Aneta poz. nr. 3 ?

Według informacji rodzinnych miał być jeszcze Franciszek Kramm jako jeden z synów Edwarda Kramma. Jego żona określana była jako „rosyjska arystokratka” ale nie znalazłem o nim informacji.

Indeks nazwisk do dziejów rodziny Hake

Nie obejmuje nazwisk autorów książek podanych w przypisach.

Nie obejmuje osób z wykazu rodów s. 135 - 142

Osoby występujące w genealogiach na końcu książki nie są ujęte w indeksie.

Bojańczyk Wincenty - 30

Boniecki Adam - 27

Broniuszec - Recka z d. Kramm Clara - 13

Broniuszec - Recki Klemens, porucznik - 13

Bukowińska (z d. Hake) Janina - 12, 15, 21

Bukowińska Maria - 21

Bukowiński Zygmunt Kwiryn, porucznik - 21

Burbon ks. Karol (Don Carlos) - 43

Butler - 27

Calenberg v. - 43

Croisy Michał Ludwik, sekretarz króla Polski - 28

Dobrowolska (v.Hake) Amalia - 43

Dossow v. pułkownik - 22, 23

Drobner Bolesław - 15

Fieldorf August Emil, generał - 21

Haack, nazwisko - 9

Haack (Werner) Alma - 31

Haack Artur z Dębic - 30

Haack (v. Mosch) Charlotte Friederike - 42

Haack Gottlieb - 29
Haack (Vaedtke) Henryka - 31
Haack Hugo z Dębic - 30
Haack (Bojańczyk) Irena - 30
Haack Lucjan - 31
Haack (Sulimierska) Maria - 31
Haack (hr. Skórzewska) Marta - 30
Haack Robert - 31
Haack (Łopuchin) Tatiana - 30
Haack Wilhelm z Włocławka - 29
Haack Włodzimierz, ziemianin spod Włocławka - 30, 31
Haacke Georg Anton - 35
Haak Bogumił (Gottlieb) z Warszawy 1791 - 29
Haak (Haake) Faustyn (Johann Faustin) ziemianin z Wielkopolski - 10, 28, 29
Haak (Jonemann) Florentyna - 28
Haak (z d. Przyłuska) Juliana - 28
Haak (Croisy) Ludwika z Warszawy 1782 - 28
Hack von, ród - 9, 35
Hack v. Emanuel - 40
Hack v. Joseph Anton, kanonik katedry św. Stefana, Wiedeń - 40
Hacke, nazwisko - 9
Hacke von hrabiowie - 49
Hacke von baronowie - 50
Hacke (Lucke) Anna z Wielkopolski 1590 - 26
Hacke (Hake) Levin Friedrich, generał, komendant Szczecina - 40
Hacke Marcus - 31
Hacke Mordechai - 31
Hackowa (Warszawa XVIII w.) - 28
Hagken von, baronowie - 35, 36

Haka (Lipnicka) Anna - 26
Haka (z d. Grochowska) Anna - 26
Haka (Thierbach) Dorota - 26
Haka Ewa - 26
Haka Jakub - 26
Haka Jan - 26
Haka Samuel - 26
Hake (z d. v. Randow) Adelheid Juliane - 24
Hake v. Adolf - 24, 39, 45
Hake v. Adolf syn - 39
Hake v. Adolf syn Karola z Petersburga - 31
Hake Adolf Maurycy - 7
Hake Albert (Albrecht), kwatermistrz pułku Sobieskiego, 27, 28
Hake Alfred Edward - 11, 12, 13, 14, 20
Hake v. (z d. Dobrowolska) Amalia - 43
Hake (z d. Hentschel) Anna Rosina - 6
Hake (z d. Hake) Anna Elisabeth - 24
Hake v. (z d. v. Retzow) Anna Margarete - 5, 24
Hake v. (z d. v. Arnim) Anna Maria - 24
Hake (z d. Koc) Antonina - 10, 11
Hake (z d. Wellmann) Augusta - 7
Hake (Kramm) Berta - 7
Hake (z d. Leissiger) Berta - 7
Hake Bronisława - 12
Hake Christoph - 26
Hake (Hakke) Czesław - 12, 15, 17, 21
Hake Dietloff II - 25, 41
Hake v. Dietloff - 22, 35, 45
Hake Dietrich II - 24

Hake Edward - 11
Hake v. Egbert płk. - 36
Hake (Licharew) Elise Marie - 8
Hake v. Emma - 44, 45
Hake Erasmus I - 25
Hake v. Erdmann Friedrich - 42
Hake (z d. v. Ribbeck) Ernestine - 25
Hake v. Ernst - 40
Hake v. Ernst - 43
Hake (v.) Ernst - 45
Hake Eugen - 7
Hake (v. Stentsch) Ewa Marianna z Warszawy 1748 r. - 27
Hake v. Friedrich - 39
Hake v. Friedrich - 43
Hake v. Friedrich - 45
Hake v. Friedrich August - 45
Hake v. Friedrich Dietrich starszy - 24
Hake v. Friedrich Dietrich - 5, 22, 23
Hake v. Friedrich Wilhelm - 42
Hake v. Friedrich Wilhelm - 45
Hake (v.) Friedrich Wilhelm Martin - 44
Hake Georg (Jerzy), dragon z Warszawy 1717 r. - 28
Hake Georg I - 25
Hake v. Georg Erdmann - 24
Hake Gottlieb (Bogumił) - 5, 6, 7, 16
Hake v. Gustav, ziemianin spod Ostródy - 39
Hake (v.) Gustav - 44
Hake Hans I - 25
Hake (Hacke) Hans, chłop syn szlachcica - 41

Hake v. Hans Albrecht major, komendant Świdnicy - 38
Hake v. Hans Friedrich III - 33
Hake Hans Georg, łamany kołem 1654 - 25
Hake Henricus (1335) - 44
Hake Heinrich I (Henricus) - 25
Hake (v.) Heinrich - 44
Hake (Olechnowicz) Helena - 12, 15, 18, 21
Hake Henning protoplasta 1450 - 37
Hake (v.) (z d. v. Pirch) Henriette - 44
Hake v. (z. d. v. Bodeck) Henriette Albertine - 24
Hake (v.) Hermann - 43
Hake (z d. v. Broesigke) Hippolyta - 25
Hake Israel - 31
Hake Israel junior - 31, 32
Hake (Bukowińska) Janina - 12, 15
Hake Jerzy (Georg) z Warszawy 1717 - 28
Hake Joachim Otto - 41
Hake v. (z d. v. Vietinghoff) Joanna - 39
Hake Johann Friedrich - 40
Hake Johann Gottlieb - 5, 6, 7, 8, 37
Hake (z d. Huk) Julia - 62
Hake (z d. Trautwein) Julianna Friederike Charlotte - 6
Hake v. Karl Ernst Wilhelm ze Śląska - 37
Hake v. Karl, generał, minister wojny - 36, 39
Hake Karol Gottlieb - 11
Hake (Haack) v. Klaus Ludwig, pułkownik, komendant Głogowa - 37
Hake (z d. Trzeciak) Leonarda - 11
Hake v. (Hacke, Haack) (z d. v. Vigny) Louise Dorothea Henriette - 43
Hake Ludolf, komtur krzyżacki - 34

Hake (Zaremba) Marianna z Warszawy 1650 - 27
Hake v. Max - Joachim, generał - 36
Hake v. Moritz Friedrich - 5, 22, 23, 24
Hake v. Moritz Siegmunt - 23
Hake (Hack) Oskar - 7
Hake (z d. Hake) Ottilie Katharine - 41
Hake Otto I - 25
Hake Otto V - 25
Hake v. Pauline - 43
Hake Stanisław - 11
Hake Szymon - 26
Hake Teodor Wilhelm - 7, 8
Hake (v.) Theodor - 44
Hake Walter - 7
Hake (z d. Zubrycka) Waleria - 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20
Hake (z d. Krasowska) Waleria - 11
Hake (z d. von Schipper) Wanda - 7
Hake (Sonnek) Wanda - 8
Hake Wawrzyniec z Warszawy 1643r. - 27
Hake v. Wilhelm Joachim Friedrich, generał - 33, 34
Hake v. Wilhelm Ludwig - 5, 22, 23
Hake Witold - 18, 32, 34, 56
Hake (z d. Siedlecka) Zofia - 11
Hakova - 26
Halberstam - 16, 17, 18
Hentschel (Henschel) Anna Rosina - 6
Huk (z d. Kosiba) Stanisława - 62
Huk Tadeusz - 62

Jan III Sobieski - 27
Jonemann (Haak) Florentyna - 28

Kalckreuth v., generał - 26
Karny Alfons - 18
Koc (Hake) Antonina - 10, 11
Koc (z d. Kulikowska) Bogumiła - 11
Koc Maciej - 11
Korczak Janusz doktor - 17
Kosiba (Huk) Stanisława - 62
Kozierowski, pułkownik - 30
Kozłowska Anna - 15
Kozłowska (Zubrycka) Magdalena - 14
Kramm (z d. Hake) Berta, - 7
Kramm (Broniuszec - Recka) Clara - 13
Kramm Eduard (Edward) - 7
Krasowska (Hake) Waleria - 11
Krzyszkowski Przecław - 26
Kuryłowicz Antoni, „Szach” - 19

Lenin Włodzimierz - 37
Lest Balthasar - 27
Libergal, doktor - 17
Licharew Aleksander Pawłowicz, kapitan - 8
Licharew (z d. Hake) Elisa Maria - 8
Lipnicki Stanisław - 26
Lucke Jerzy Abraham - 26

Łopuchin Jerzy - 30

Łopuchin (Dawydow) Maria - 30

Łopuchin (Haack) Tatiana - 30

Manstein v. - 44

Manteuffel v. Dorothea - 43

Mier Wilhelm, pułkownik - 28

Mikołaj Mikołajewicz, wielki książę - 11

Mosch v. Christoph Friedrich, generał - 42

Mosch v. Wilhelm August - 42

Mülbe von der, pułkownik - 22

Nitkowska v. - 45

Olechnowicz (z d. Hake) Helena - 12, 15, 18, 21

Olechnowicz Witold - 21

Pasmanik Berta - 17

Piekałkiewicz (z d. Hake) Bronisława - 12

Piekałkiewicz Marian - 12

Pirch v. (Hake) Henriette - 44

Printz - 17

Przyłuska (Haak) Julianna - 28

Przyłuski Leon biskup - 10, 28

Pyka Aida - 17

Radziwiłł ks. Wilhelm - 36

Recki patrz Broniuszecz - Recki

Remarque Erich Maria - 36

Schipper von Edward - 7

Schipper von (Hake) Wanda - 7
Schwartzbergowie v. - 6
Sękowski Roman - 38
Siedlecka (Hake) Zofia - 11
Skórzewski hr. Stanisław - 30
Sobieski Jan III, król - 27
Sobieski Jakub, królewicz - 27
Sonnek Ludwig Erich - 8
Sonnek (z d.Hake) Wanda - 8
Sosnowski Jan - 13
Stentsch v. Kasper baron - 27
Sulimierski Kornel - 31
Szrajber Stefania - 17

Thierbach v. (Terbuch) Balthasar - 26
Topolska v. Waleria - 45
Topolska v. Wanda - 45
Trautwein (Hake) Julianna Friederike Charlotte - 6
Trautwein Max - 6
Trzeciak (Hake) Leonarda - 11

Vaedtke Karol - 31
Vigny de Jeremias - 43
Vigny de (z d.v.Manteuffel) Dorothea - 43

Walter Marian, „Zadora”, major - 19
Wellmann (Hake) Augusta - 7
Werner Karol - 31

Zabłudowski - 15, 16, 17
Zadora Piotr - 26
Zamoyski hr. Adam Michał - 11
Zaremba z Kalinowy Krzysztof Aleksander - 27
Zaydlitzowie - 26
Zedlitz von Leopold - 9
Zubrycka (z d.Kozłowska) Magdalena - 12, 14, 15, 16
Zubrycka (Hake) Waleria - 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20
Zubrycki Bronisław (Bruno) - 13, 20
Zubrycki Jan - 11, 14, 15, 16
Zubrycki Józef - 20
Zubrycki Piotr - 20
Żychliński Teodor - 29

Indeks miejscowości do dziejów rodziny Hake

Nie obejmuje miejscowości podanych w przypisach.

Nie obejmuje drzewa genealogicznego.

Allenstein p. Olsztyn

Alt Tucheband - 33

Alt Warthau p. Warta Bolesławiecka

Antwerpia - 30

Aslau p. Osła

Aurich - 23

Barkweda - 24, 39, 46, 52

Beeskow - 46

Beiroda - 46

Berge (Nauen) - 9, 27, 37, 46, 52

Bergfriede p. Barkweda

Berlin - 8, 35, 26, 38, 44, 46, 49

Berlin w Afryce - 24, 39

Bernstadt p. Bierutów

Białolęka - 37

Białystok - 7, 8, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 52

Bierutów - 5, 6, 7, 22, 23

Bobowa - 18

Bobowicko - 9, 26

Bornim - 40

Brieg p. Brzeg

Brzeg - 5, 23

Brześć Kujawski - 31
Buchhagen - 50
Buchow - Karpzow - 37
Byczyna - 5
Bytów - 35

Charzewo - 30
Chodeczek - 31
Chróscin - 31
Ciechanowiec - 8
Człuchów - 35

Dallgow - 39
Dargau p. Dargowo
Dargowo - 24, 39
Dębica - 30, 31
Dębice - 30
Diedersen - 50
Dobrzyniewo - 14
Dojnowo - 7
Draulitten p. Drulity
Dresden p. Drezno
Drezno - 46
Drulity - 24, 39, 45, 51
Duisburg - 13
Düsseldorf - 50

Emden - 23
Erfurt - 55

Flatow - 24, 25, 39, 41, 42, 43, 45, 52

Friedeberg p. Strzelce Krajeńskie

Fürstenwalde - 46

Gawrzyłowa Dolna - 32

Gdańsk - 11

Geltow - 25, 39

Genshagen - 38, 40, 41, 46, 51

Glärsersdorf p. Szklary

Glogau p. Głogów

Głobino - 44

Głogów - 37, 55

Głubczyce - 8

Gniezno - 39

Gola - 37

Gorzów - 46

Görlitz p. Zgorzelec

Graz - 43

Greetsiel - 23

Grodno - 14

Gross Kanthen p. Kanty

Gross Kreutz - 38, 51

Grudziądz - 31

Guhlau p. Gola

Gumbin p. Głobino

Hackenburg - 52

Hackenow - 33

Hackensee - 33

Hackenthal - 33
Hackpfüffel - 50
Hakeburg - 34, 51
Hakenberg - 41
Hakengrund - 33
Hameln - 50, 52
Hasperde - 50
Hirschberg p. Jelenia Góra

Ilówiec - 29

Jacobsdorf - 33
Jelenia Góra - 17, 46

Kanty - 39
Ketzür - 25
Kępsko - 9, 27, 35, 37, 46, 52
Klein Machnow - 25, 34, 39, 42, 46, 51
Klockow - 22
Königerode - 53
Koneck - 31
Konradswaldau p. Wroniniec
Kościan - 26
Kozłówka - 11
Kozlice - 37
Krotoszyn - 46
Królówy Most - 7, 10, 11
Kruszyn - 30
Kruszynek - 30

Landsberg p. Gorzów
Lebus - 33
Legnica - 46, 55
Leobschütz p. Głubczyce
Liegnitz p. Legnica
Lindow - 23
Londyn - 19, 32, 35
Lubostroń - 30
Lwów - 30

Łomża - 8

Mediolan - 52
Międzyrzecz - 27
Miłogoszcz - 54
Monachium - 50
Moskwa - 37
Mosty - 42, 43
Murnau - 32
Mühlgast p. Miłogoszcz
München p. Monachium
Mysłibórz - 42

Namslau p. Namysłów
Namysłów - 5, 23
Nauen - 37
Neisse p. Nysa
Nickern p. Niekarzyn

Niekarzyn - 9, 27, 37

Nowiec - 10, 29

Nowy Sącz - 17

Nysa - 5, 22

Ohr - 50

Olsztyn - 24, 46, 51

Osowiec - 13,

Ośla - 35

Otmuchów - 5, 22

Ottmachau p. Otmuchów

Paryż - 36, 52

Pasłęk - 39, 46

Passau - 50

Penkun - 49

Petersburg - 11, 31

Petkus - 40, 53

Pilzno - 31

Piniewo - 39

Pinnau p. Piniewo

Popowiczki - 30

Poselwitz p. Postolice

Postolice - 55

Poznań - 29, 34, 39, 44, 45, 46

Preussisch Holland p. Pasłęk

Przemyśl - 18, 31

Rissen p. Rosin

Rochlitz - 54
Rosin - 9, 27, 37
Różana - 7, 8

Sachsenburg - 52
Sachsendorf - 33
Schandau - 46
Scheventorf - 48
Schilfa - 52
Schiltach - 6
Schönborn p. Kępsko
Schwartzenberg - 6
Schweidnitz p. Świdnica
Schweinspoint - 50
Sieraków - 30
Słupia - 28
Soldin p. Myślibórz
Sorau p. Żary
Speck p. Mosty
Stahnsdorf - 25, 39
Starogard Gdański - 45
Stassfurt - 49
Stettin p. Szczecin
Strzelce Krajeńskie - 46
Stülpe - 35, 40
Supraśl - 7, 8, 11
Szczecin - 40, 43
Szkлары k. Polkowic - 54

Świdnica - 40, 46

Świebodzin - 9, 26, 37

Talpitten p. Talpity

Talpity - 39

Thomaswaldau p. Tomaszów Bolesławiecki

Tomaszów Bolesławiecki - 54

Trippstatt - 50

Uschütz p. Uszyce

Uszyce - 5, 6

Uetz - 37

Warszawa - 27, 28, 36

Warta Bolesławiecka - 49

Weissholz p. Białołęka

Wiedeń - 28, 40

Wien p. Wiedeń

Włocławek - 10, 30

Wrocław - 22, 23

Wroniniec - 54

Zahren - 23

Zakroczym - 27

Zeititz - 46

Zgorzelec - 7, 34, 46

Żary - 9

Miejsce na notatki

1. Pierwsza siedziba rodziny Hake w Klein Machnow (obecnie Kleinmachnow) pod Berlinem. Renesansowy zameczek przebudowany z dawniejszej budowli. Spalony w 1943 r., rozebrany po wojnie. Rodzina Hake mieszkała tu od ok.1400 r. do wypędzenia w 1945 r.

2. Sygnet z herbem Hake i monogramem „OH”. Srebro XVI w. Należał do Otto V Hake (ok. 1527 - ok. 1580).

3. Tłok pieczętny z herbem Hake i herbem żony (nie rozpoznany). Pieczęć obrotowa ze stali. Czas powstania ok 1670-1720.

4. Sygnet z herbami Hake i Retzow i monogramem „MFH”. Srebro, ok. 1710. Należał do Moritza Friedricha Hake (1688-1756), pradiadka Gottlieba z Białegostoku. Anna Retzow to żona M. F. Hake.

5. Medalion ze skrytką na tłok pieczętny z herbem Hake i monogramem „WLH”. Srebro, ok. połowy XVIII w. Należał do płk Wilhelma Ludwiga Hake, (syna M. F. Hake) dziadka Gottlieba z Białegostoku.

6. Miniatura portretowa Georga Erdmanna v. Hake (1738-1812), patrz s. 24. Był majorem pułku w Grudziądzu, kupił majątki ziemskie koło Elbląga. Jest to brat dziadka Gottlieba Hake z Białegostoku.

7. Portret J. Gottlieba Hake starszego (zm.1819) wykonany ok 1810 r.
Niewielkich rozmiarów olej na płótnie.

8. Portret Gottlieba Hake (1817-1891) z Białegostoku i Królowego Mostu.
Niewielkich rozmiarów olej na płótnie. Ok. 1840.

9. Tłok pieczętny z herbem Hake, kamieniem młyńskim i napisem: „J. G. Hake, Uschütz”.
Herb ujęty bez korony i klejnotu, bardziej jako gmerk. Kamień młyński nawiązuje do posiadanych młynów. Stal, ok 1810. Należał do ojca Gottlieba Hake z Białegostoku.

10. Sygnet z herbem Hake, wewnątrz obrączki monogram : „JGH” i data „1816 U.” Litera U oznacza Uszyce. Złoto, heliotrop. Należał do J. Gottlieba Hake starszego z Uszyce.

11. Tłok pieczętny z herbem Hake i monogramem „JGH” wykonany w duchu staropolskim z panopliami czyli sztandarami, armatami, kulami. Prowincjonalny wyrób z Podlasia, prawdopodobnie w Białymstoku. Stal, ok. połowy XIX w.

12. Kubek z herbem Hake oraz klasycystycznym wypukłorzeźbieniem. Wybita rosyjska punca srebra - „84”, orzeł carski, monogram złotnika - „?P” i data „1854” z nieczytelnym monogramem probierza. Wykonane dla Gottlieba Hake.

13. Trzonek łyżki z herbem Hake i Dąbrowa pod koroną. Pochodzi z serwisu obiadowego Gottlieba Hake i jego żony Antoniny z domu Koc herbu Dąbrowa. Srebro, po 1873 r.

14. Sygnet Alfreda Hake wykonany z kamienia pieczętnego jego rodziców z ich herbami. Kamień ok. 1875 r., oprawa z 1907 r.

15. Dwór w Królówym Moście z początku XIX w. Użytkowany przez rodzinę Hake od 1879 aż do spalenia w 1915. Fotografia z pocz. XX w.

16. Klatka schodowa pałacu Haków w Białymstoku. Po wydzierżawieniu go dla policji i potem na szkołę po „białostocku” zamurowano wnękę pod schodami i zrobiono tam „składzik”. Fotografia z lat 30 XX w.

17 i 18. Prawe boczne skrzydło pałacu Hake w Białymstoku przy ul. Warszawskiej 62.
Z lewej strony ozdobna kolumnada, która była wzdłuż ulicy Warszawskiej.
Jedynie zachowane zdjęcia tego budynku. Lata 20 XX w.

19. Salon w pałacu na ul. Warszawskiej 62. Fotografia z ok. 1915 r.

20. Antonina z Koców Hake z córką Bronisławą, ok. 1903 r.

21. Alfred Edward Hake w mundurze Gwardii Przybocznej wielkiego księcia Mikołaja Mikołajewicza w Petersburgu. Zdjęcie pokolorowane w zakładzie fotograficznym w epoce. Ok. 1900 r.

22. Alfred Hake w obozie dla jeńców rosyjskich w Duisburgu 1915-1918 r. Stoi w oknie po lewej stronie. Wyróżnia się eleganckim zadbanym mundurem i czapką.

23. Zdjęcie rodziny Alfreda Hake z żoną Walerią, synem Czesławem i córkami Heleną i Janiną. Ok. 1909.

24. Dokument wydany Alfredowi Hake w trakcie wojny polsko - bolszewickiej w 1920 r. Alfred ochotniczo zgłosił się do armii.

25. Plakietka pamiątkowa z wizyty w r. 1926 delegacji wojskowej z Rumunii. Egzemplarz imienny dla Alfreda Hake.

26. Wnuki i prawnuki Gottlieba Hake w 1910 r. Z lewej Helena Broniuszczec-Recka, Czesław Hake, Maria Licharew, Georgij książkę Szachowskoj.

27. Aleksander (Pawłowicz) Licharew, mąż Elizy Hake, kapitan 14 pułku piechoty w Ciechanowcu.

27. Berta Hake (1845-1919) żona Edwarda Kramm z Dojnowa k.Białegostoku.

29. Syn Berty z Haków Krammowej.
W mundurze oficerskim z orderem św. Anny i orderem św. Stanisława oraz dwoma medalami. Fotografia wykonana w Sandomierzu ok 1910. Na odwrociu dedykacja po rosyjsku dla „brata Pawła Kramma”.

30. *Maria z Krammów księżna Szachowskiej, córka Berty Hake i Edwarda Kramm. Ok. 1905 r. Jest to prawdopodobnie jedyna białostoczanka, która była księżną w czasach monarchii.*

31. *Paweł Kramm, brat powyższych. Właściciel fabryki w Rozalinie koło Królowego Mostu.*

